

ГОДИНА II.

— 1872 Януарій 15 —

КНИЖКА 7.

ЗА ХРАНЯНИЕТО.

—0—

Вліяніето на хранѣтъ надъ организма открай време е занимавало лѣкаритѣ; то не прѣстава да ги занимава и сега.

Подъ вліяніето на различни побужденія законодателитѣ и богословитѣ, както и философитѣ, често сж ся опитвали да турѣтъ таквызи діетическы правила за челоувѣческото тѣло, по които най лесно ще ся достигне прѣдположената цѣль.

Така Моисей, който е заелъ отъ Египетскитѣ мѣдрецы своитѣ игіеническы правила, доста ся е распрострѣлъ върху въпроса за храняніето; отъ неговитѣ суетвѣрны запрѣщенія и отъ опѣзы добры игіеническы наредбы най послѣ е излѣзла политическата идея за отчужденіе, която е ималъ прѣдъ очи самъ Моисей.

Напротивъ черковнитѣ отцы като сж имали твърдѣ космополитскы стремленія и като сж гледали прѣдъ сичко обръщаніето на язычницитѣ, много сж ся пазили да ограничаватъ избора на дѣтіята; само подъ вліяніето на догматическитѣ исканія сж ся внесли по сетивъ постоветѣ и въздържаніето въ живота на вѣрующитѣ. Това пра-

вило докарва повече неудобства, отъ колкото удобства; нъ цѣльта му е да измѣни тѣлото за полза на душѣтъ.

Ученіето на Мухаммеда колкото до вътрѣшныѣ дѣйствія на богослуженіето е чистъ еселектизъмъ отъ христіанството и Іудейството. Като е мечталъ за тържество на полумѣсяца чрѣзъ правото на завоеваніето и като е искалъ да укрѣпи и да развие физическыѣ силы на своиѣ, той не ся е отръкълъ да внесе въ Корана заповѣди за хранѣтъ было отъ библиѣтъ, было отъ отцыѣ на черковѣтъ, нъ съкога таквызи, които сж отговаряли на неговыѣ намѣренія.

Подъ вліаніето на едни неумѣстни мисль за прѣселеніе на душигѣ въ други тѣла, Питагоръ внесълъ въ Европѣ и направилъ знаменито правилото на растителнѣтъ хранѣ, което правило той былъ видѣлъ у браминныѣ въ Индіѣ.

Неговыѣ послѣдователи дори до Жанъ-Жакъ Руссо сж поддържали това правило едни вслѣдствіе на тайнлъжливи идеѣ, а вторы вслѣдствіе на друго не по малко побъркано мнѣніе, именно, че ужъ растителната храна докарвала значително смякченіе на правыѣ и развивало чувствителныѣ способности. Тѣзи философы сж искали да свалѣтъ челоуѣка на реда на травоядныѣ животны.

Най-послѣ матеріалиста Гелвецій като ся е опиралъ на особенното сходство на желудочный каналъ у челоуѣка съ животныгѣ искалъ е да назначи на хората храна исключительно животна.

Само въ послѣдніе врѣме, благодареніе на успѣхыѣ на анатоміѣтъ, фізіологіѣтъ и химіѣтъ, на хранѣтъ поченъ да ся гледа по единъ начинъ по наученъ; и ако сичкыѣ задачи относящи ся до неѣ не сж еще рѣшени, опыта и наблюденіето сж хвърлили голѣмъ свѣтлинъ върху този важенъ въпросъ.

Най-напрѣдъ видно е, че челоуѣкъ е най добръ подаренъ отъ природѣтъ. Съ своя умъ той е можилъ да излѣзе отъ дивотѣтъ, да си построи жилище и да си добіе облѣкло за избѣгваніе на неумѣренностиѣ на хавѣтъ. По своето устройство той ся ползова съ прѣимуущество то да живѣе при сичкыѣ климаты на земіѣтъ. Той ся

бори съ ледянитѣ студове на сѣверъ и съ безпърнитѣ горъцини въ тропическитѣ поясы. Като е надаренъ прочее съ тѣзи прѣимущества, човекъ трѣбаше да има и това естествено свойство — да може да ся ползвовать разнообразнитѣ храни, които сж подъ рѣжъ му, безъ да повреждатъ здравето му.

Тѣй и става. Опыта на цѣлы вѣкове е доказалъ доста добръ, че человекъ было по инстинктъ, было по вкусъ, было отъ нужди или отъ религіозно чувство — е починалъ да земя хранитѣ ся отъ тритѣ голѣмы царства на естеството, именно отъ минералното, растителното и животното.

Отшелника ся храни съ корени или трѣви, които срѣща въ пустынитѣ, дѣто ся е осадилъ да прѣкара живота си. Въздържливый арабъ живѣе съ клѣй, съ нѣкаквы растенія и плодове; той ще ся почете за твърдѣ лакомецъ ако подмѣси на смиреннитѣ ся ястія нѣколко гущери и скака цл.

Кулищата на онѣзи злополучны народы, които живѣятъ въ тропическитѣ страны, сж принудены да ся хранятъ съ единъ кривачкъ оризъ и съ единъ часть прѣстъ, която съдържава твърдѣ слабо количество отъ органическо вещество. Въ тѣзи мѣста ся срѣщатъ хора, които приличатъ на мрътвецы; подъ вліаніето на заблужденіята и аскетическитѣ идеи тѣй ся подчиняватъ на заповѣдитѣ на онѣзи фанатически прѣобразователи, които имъ заурѣщаватъ за всегда употребленіето на мѣсото и които имъ налагатъ правилото на растителнитѣ храни.

Самодѣль и Ескимосы въ сѣвернитѣ студены поясы, дѣто нѣма растенія, като прѣкарватъ по голѣмѣтъ часть отъ годинѣтъ въ колибытъ сж, затрупаны отъ прѣснитѣ на снѣга, употребяватъ за храни кръвта и мѣсото на тюленитѣ, и отъ това сж до толкози благодарны, щото не могатъ да живѣятъ на друго мѣсто, заболяватъ по отечеството си и прибързватъ да ся вържатъ.

Дивытъ Татарскы ординъ поядатъ съ жадность суровытъ късове на конското мѣсо. Кучето и плѣха, които докарватъ таквози голѣмо отвращеніе на насъ западнитѣ, сж най любимытъ ястія на Китайцитѣ. На едноврѣмешнитѣ развратены Римляне трѣбахъ крѣвовы зрѣлища, за да

гы размирдатъ; за раскошнытъ отъ тѣхъ при другытъ отличны и много скъпны ястія трѣбаше имъ и ястіе отъ муруны, угоены съ плотыѣ на робыѣ, които имъ хвърляхъ въ хавузыѣ живы. На мѣсо чловѣкъ не е отстъпилъ прѣдъ нищо, когато работата е била да ся пахрани. Имаме много примѣры за таквызи хора, които ся хранихъ съ чловѣческо мѣсо тѣй щото на дѣло чловѣкъ ся показва всепожирающъ, всеядецъ. Разсичавіята на чловѣческото тѣло сж показали, че расположеніето на орждіята му за дѣвкаіе и смиланіе е сходно въ сѣщото врѣме и съ онова на травояднытъ и съ онова на мѣсояднытъ. Слѣдователно спорный въпросъ ся рѣшава твърдъ положително съ тѣзи толкова заключителны фактове.

Хранителнытъ вещества сж ся подлагали на химически испытванія и днесъ ный имаме точный анализъ на сичкытъ элементы, отъ които тѣй сѣстоиѣтъ. Отъ тѣзи опыты излазя, че бѣлтъка, казеина и фибрина сѣставляватъ главнытъ части на хранѣтъ. Открыли сж, че и растеніята заключаватъ тѣзи вещества, тѣзи элементы. Това ни обяснява, какъ може да ся поддържи, ако и не ся развива вѣлно, живота само съ растителны хранѣ.

Несмиланіето на ястіята ся е освѣтлило добръ чрѣзъ любопытнытъ физиологически опыты и наблюденія; споредъ тѣхъ ный знаемъ днѣсь, като оставимъ на странѣ особенноститъ на хората, каква е способността за смиланіе на сѣко ястіе, на сѣкъ хранѣ отдѣлно.

Свинското мѣсо, което е толкози строго забранено отъ Моисея и Мухаммеда, само въ послѣдніе врѣме ся припозна за лошѣ хранѣ, защото иска дълго врѣме за смиланіе и защото е опасно по причинѣ на глистыѣ, които то заключова на врѣмени и които докарватъ едниѣ отъ страшинытъ болѣсти.

Напротивъ конското мѣсо, което еще Иппократъ е причислилъ между найъ лекыѣ мѣса, едвамъ въ полдневно врѣме можа да залови мѣсто между ястіята на Европейцыѣ, и то подыръ голѣмы условия отъ странѣ на знаменитыѣ естествоиспѣцы.

Прѣди малко врѣме въ единъ отъ найъ просвѣтеныѣ градове на свѣта, въ Виенѣ, изважданіето за продавъ на конско мѣсо докара едно силно възмущеніе отъ странѣ

на народа ; между това то е една храна твърдъ здрава, както си доказа съ многочисленнитъ опыты во врѣмето на Парижж-тъмъ обсадѣ. Нѣма съмненіе, че на конско-то мѣсо е назначена твърдъ важна роля въ бѣдѣщитъ врѣмена.

Нѣ кой е най-добрата храна за чловѣка, както за съхраненіе на неговото здравіе, тъй и за продълженіе на неговото бытіе ?

Това е твърдъ трудно да ся рѣши. Това е единъ заплетенъ въпросъ, на който не може да ся отговори по единъ общъ начинъ. Тука трѣба да ся зематъ въ вниманіе много обстоятелства, за да бѣде отговора свободенъ отъ голѣми заблужденія ; таквызи сѣ, напримѣръ, климата, годишнитъ врѣмена, възраста, темперамента, тѣлосложеніето, занятието на лицата, състояніето на здравіето, на болѣстѣтъ и др. подобны.

За здравъ чловѣкъ може да ся каже, че той има нужда отъ смѣсенъ и разнообразнъ хранъ за пълно-то развитіе на неговитъ физически, нравственны и умственны силы. Еще Платонъ е прѣдугадилъ истинатъ, че само въ здраво тѣло има здравъ умъ. Въ топлитъ мѣста не може да ся държи правилото, което слѣдватъ въ студенытъ. Англійцитъ отъ безумиѣ привязанность кѣмъ обычаитъ на отечеството си продължаватъ да ся хранѣтъ съ мѣсо и въ Индіѣ, както въ Англіѣ ; нѣ за това безуміе тѣи плащатъ съ живота си. Сѣщо тѣи пълнокръвнѣи и здравѣи чловѣкъ не може да употребява силнитъ ястія и спиртовитѣ питіета, които сѣ толкози полезны за слабытъ сложенія и за лимфатическѣи темпераменты. Трѣба да ся каже сѣщото и за различнитъ врѣмена, възрасты, лица и проч.

Така, тритъ велкы царства на природѣтъ даватъ на чловѣка такъ размѣсенъ хранъ, безъ който той не може да мине безъ да прѣтърпи голѣми лошотѣи, като намаленіе на особитъ и на народытъ, изродяваніе на племената ; тѣзи отъ свои странъ ще да накаратъ нравственно и умственно испадваніе, както и политическо.

Отъ най-важнитъ и най-необходимы-тъ вещества за хранъ въ тритъ царства сѣ солта, хлѣба и мѣсото. Потрѣбно е прочее, щото тѣи първы вещества въ сѣко

добър устроено царство да бждѣтъ не само чисти, нѣ и достъпни по цѣнитѣ си за сички. Жално е да гледа чловѣкъ до колко оставатъ назадъ отъ тайж странж нѣкои отъ най-просвѣтенытъ държавы. Богъ знае да ли и това обстоятелство не е спомогнѣло на недавното паданіе на единъ отъ великытъ народы на свѣта.

Както и да е, силнытъ на този свѣтъ трѣба да помнятѣ, че по нѣкой път отъ онѣзи причини, на които тѣ не обръщатъ никакъ вниманіе, излизатъ страшны дѣйствія. Венеціанската республика, която е знала искусството на управленіето, искажала е това искусство съ една достопохвална думж: *правосждіе въ палата; а жалбъ на пазара.*

Въ интересытъ на народытъ и на правителствата е, слѣдователно, щото тѣзи вещества за сжѣсенж хранж да бждѣтъ до толко уздравены за сиромасытъ, колкото и за богатытъ.

Отъ тайж точкж на зрѣніето гюмрюцытъ на солтъ сж голѣмо прѣстѣпленіе срѣщу чловѣчеството. На мѣсто да ся подскжпява съ гюмрюцытъ, това вещество отъ първж потребность трѣба да ся раздава даромъ на бѣднытъ класове. Това е подпиравката на бѣдня ; тя го прави способенъ да прѣнесе тежкытъ трудове на своя злочестъ животъ. Онѣзи хора, които сж линаватъ отъ соль, скоро ставатъ болничавы и сухи, и именно между тѣхъ ся появяватъ страшнытъ епидеміи, които погубватъ наврѣмени цѣли градове и държавы.

По качеството на хлѣба може да ся заключава за напрѣдка на една странж, на единъ народъ. И наистинж, ако сравнимъ суравый, неумѣсенный и пѣлный съ сурово брашно хлѣбъ съ онѣзи чисти, разновидности и съблзнительны хлѣбове, разликата ще бжде твърдѣ голѣма, колкото между дивака, който прави суровый хлѣбъ, и Европеца, който прави чистытъ хлѣбове. Тая разлика не е случайна; тя е слѣдствіе на варварството на едина и на вѣщинството на другія. Хлѣба е найсжщното ястіе; той е основата на хранятж туку рѣчи у сичкытъ народы на земжжтж.

На хлѣба даже приписватъ нѣкакво вліаніе надъ ума. Нѣкои искатъ да кажѣтъ, че Французытъ сж за туй ду-

ховити, защото ядѣтъ много хлѣбъ. Нѣ тогава и нѣй Българетъ трѣба да сме духовити, защото хлѣба ядемъ повече отъ французитъ. Ястія твърдѣ не виждаме, нѣ хлѣба ядемъ и на закуска, и на обѣдъ и на вечеря. До колко обаче е истинско това свойство на хлѣба, още не може да са утвърди. Онова, което науката знае днѣсь на здраво, то е че хранителната сила на хлѣба зависи най-много отъ азотиститѣ вещества въ него, както неговата лесносмилаемость зависи отъ качеството на брашното, отъ кваса, отъ водитѣ, отъ мѣсяніето, отъ испичаніето и отъ много други подробности.

Отъ недавнитѣ химически анализи са е доказало, че пшеничинѣтъ брашна заключаватъ въ себе си най-много азотисти вещества; а отъ това слѣдва че добръ умѣсеный, добръ упеченый и отъ добро брашно направеный хлѣбъ са смисла най-лесно. Между туй, именно този хлѣбъ е най-рядкый въ обществото; на него гледатъ като на нѣщо за роскошность.

Земледѣлца, работника и другитѣ по долни класове сѣ принудени да ядѣтъ много простъ хлѣбъ. И то нищо, нѣ и въ простый хлѣбъ често влизатъ сѣкаквы измамы. Много пѣти житата сѣ были мокри; нѣ повечето лѣжы ставатъ въ брашната. Употрѣбаватъ повинни средства, за да направятъ хлѣба бѣль, тежкъ и надутъ. Това е голѣмо зло. Скъпотіята на хлѣба докарва не само болѣсти, нѣ и общественны потрѣсенія, които мжчатъ бѣдното челоувѣчество. На 1848 парижкый народъ бѣше са подигналъ и по улицитѣ друго не са чуаше освѣнь выковетъ: *хлѣбъ и крушумъ!*

Мѣсото има съвсѣмъ другъ важность въ храненіето на челоувѣка. Това е вече ястіе, което заключава въ малкъ обемъ най-голѣмы количества азотисты вещества. Многочисленнитѣ опыты сѣ показали, че откъмъ способността за смиланіе кривишкото, конското и овчѣто мѣсо сѣ най-добры. Трѣба да знаеме, че не ны храни онова което изадаме, а онова което смисламе.

Вліяніето на мѣсото върху организма е твърдѣ голѣмо. На мѣсото трѣба да са отнесжтъ онѣзи особенны дѣйствія, които производи смесеното храненіе върху тѣлесното и умственното състояніе на челоувѣка. Чрѣзь това

правило кръвта става по пластическа, сир. по-хранителна за органитѣ, органитѣ пораспуватъ и тѣлото получава едно сложение силно и способно да прѣнесе и най-тежкитѣ и продължителнитѣ трудове. Подъ това същото правило достигатъ до най-высокъ силъ и нравственитѣ и уметвенны способности.

Опѣзи хора, които са хранятъ така, биватъ достъпны за най-силнитѣ страсти и за тѣхнитѣ излишества, както добры, тъй и лоши. Любовта, гнѣва, смѣлостта, непавиестта, патриотизма, честолюбіето и гордостта са усѣщатъ твърдѣ силно отъ тѣзи хора. Ще каже, тъй могатъ да бѣдѣтъ способни както за най добродѣтелнитѣ дѣла, тъй и за най прѣстѣжнитѣ. Тѣй сѣ и най способнитѣ за възприѣманіе и съставленіе на най смѣлитѣ мысли. Между тѣхъ, наистинѣ, са и срѣщатъ дълбокитѣ мыслители. Съвсѣмъ противното излязя, дѣто мѣсото не влязя въ хранитѣ на хората. Кръвта имъ става бѣдна, органитѣ са смаяватъ, мускулитѣ ставатъ непахранени, тѣлото испостава, силитѣ ослабнуватъ, организмитѣ ставатъ слабы и неджгавы и подпадатъ на скрофулы, на разслабване на ставитѣ и на много други болѣсти. Тѣзи хора най напрѣдъ са ударватъ отъ холерѣ, отъ тежкитѣ болѣсти, отъ чумитѣ и отъ жьлтѣтѣ трѣскѣ. Хората, които са намиратъ подъ тѣзи лоши условия, показватъ характеръ апатически, студентъ и малодушенъ; тъй не траятъ на материалнитѣ трудове и малко залитатъ къмъ съпружескитѣ сближенія. Напряганіето на ума ги уморява скоро, тъй щото не сѣ способни и за уметвенны трудове, които искатъ дълбоко и продължително дѣйствиѣ на мыслитѣ.

Отъ тука са види, колко е важно мѣсото, като храна, не само за здравіето, нъ и за общественото и политическото състояніе на народитѣ. Напрѣдъка, благополучіето и бѣдѣщето на народитѣ почива до нѣкъдѣ върху мѣсото, което тъй изядатъ. Има твърдѣ поразителны примѣри по тѣхъ часть. Англо-саксонското племе поуда много мѣсо; нъ то е и най горнѣто отъ другитѣ племена отъ сѣкѣ странѣ. То дава най здрави и силны сложения, то прѣдставлява сравнително по малкъ смъртностъ и дава по голѣмо умноженіе на народитѣ. Тѣй и най голѣмитѣ мыслители сѣ излѣзли отъ това племе. Подырѣ това, за

жалѣяніе нѣщо е, дѣто са срѣщатъ много хора да не ядѣтъ мѣсо.

Безъ да говоримъ за другитѣ народы, въ сжщъ Франція има нѣколко департамента, които и до сега не ядѣтъ мѣсо, или ядѣтъ веднажъ на годинѣтъ. Печалны мысли дохождатъ на челоуѣка, когато си помисли за пагубнитѣ слѣдствія отъ таквози заблужденіе, — когато си помисли за нравствениото снѣшаваніе, което е легнѣло на Франціѣ и ще легне еще повече!

Таквизи сж прочее главнитѣ вещества на смѣсеното храняніе; таквизи сж ползѣтъ отъ това храняніе и неудобствата, които произлизатъ сѣкога, когато челоуѣкъ не го съхранява добръ.

Ный обръщамъ вниманіето на нашитѣ Българе върху горѣказаното и ги прикапваме да употребяватъ за своето храняніе чистъ и испеченъ хлѣбъ и често да слагатъ на трапезѣтъ си ястія отъ мѣсо, ако искатъ да бѣждѣтъ здравы и тѣломъ и духомъ. Ный сме прѣглеждали, че най страшливы и нерѣшителны сынове даватъ онѣзи мѣста по насъ, които най рѣдко виждатъ на трапезѣтъ си мѣсо.

И-въ.

Описаніе на Манастирскитѣ книгохранилищи въ Аѳонскѣтъ Горѣ преведено отъ Англійскый на Гръцкый языкъ а по-българено отъ Стефана Захаріева, отъ Т. Пазарджикъ.

(Вижд. брой 7, год. II).

МЪНАСТЫРЬ КСЕРОПОТАМЪ

Въ тоѣ манастирь намѣрихъ толкова страполюбіе и гостепрѣимство, щото рѣшихъ тука да постава станѣтъ си, отъ гдѣто да правя истърченіѣтъ си за другите манастире до море. Затова съгласихъ една ладыйкъ съ двамина грѣбаче отъ морскыте монаси, които съ петдесѣтъ гроша склонихъ да мя завождатъ, и довождатъ колко пѣти искамъ, и гдѣто да искамъ, понеже като да пеяхъ врѣмето бѣше маловажно нѣщо. Манастирътъ былъ основанъ отъ Императорѣтъ Романа въ 920 год. послѣ ся обнови въ

1320 год. отъ Андроника II, пакъ ся сриналъ отъ Тръскавицѣ, и въ 1515 год. го обновилъ Султанъ Селимъ I и най послѣ като падналъ пакъ отъ трѣскавицѣ, обновилъ ся отъ Влашкинѣтъ Господарь Князь Александъръ, който е былъ единѣтъ отъ най щедрите благодѣтели въобще на Атонскыѣтъ мѣнастире, които много длѣжнѣхъ на благоволеніето на христіаните книзове въ край Дунавскыѣтъ мѣста.

Голѣмата имъ и красна княжарницѣ съдържава нѣколко хылады тома напечатани и 40 — 50 ръкописы мало-важны, понеже бѣхъ Славяно-Българскы и Влашкы. Въ черквѣтъ ся съхранява голѣма чясть отъ честно дърво въ кръсть украсенъ съ многоцѣнны камъне. На заранѣтъ отъ тука слѣзнахмы отъ высочинѣтъ на горѣтъ въ сухыѣтъ потокъ, «отъ който и мѣнастырьтъ носи името съ»; тамо младыѣтъ и красиви діакончета ся радвахъ че имъ ся отвори работа да ми пренасятъ килимиты, портокалитѣ, и другы пакты снабденія, съ които бѣхъ мя дарувааи добритѣ монаси, и отъ тамо отидохъ за св. Діонисія.

—о—

МЪНАСТЫРЪ Св. ДІОНИСІЯ.

Тоя мѣнастырь лѣжи на възвысена скала връхъ морето, и былъ основанъ отъ Трапезонскыѣтъ царь Алексія Комнена; той е сжщійтъ ако не ся лѣжя който е съградилъ и великолѣпныйтъ храмъ при Трапезонѣ св. Софія, по подобіе на Цариградскѣтъ св. Софія; мѣнастырьтъ ся вижда много богатъ, нѣ числото на монаситѣ е ограничено, той е достопохваленъ между другыѣтъ мѣнастыри за древноститѣ му, черквата доволно широка увардена е добръ; при входѣтъ на вратата, види ся дървена икона, повече отъ три четвъроуголни позѣ голѣма, обкована съ сребро и позлатена и украсена съ камъне. Тая икона е една отъ най любопытнитѣ които ся е случило да видѣхъ; тя представлява основательтъ на мѣнастырьтъ Алекс. Комнена съ царскыѣтъ му одѣжди. Той е въ 1380 год. съградилъ черквата св. Діонисія. Послѣ былъ обновенъ отъ Бассарабскыѣтъ господарекнязь Нягулъ и князь Петъръ. Още видѣхъ и една иконѣ на женѣ, вѣроятно, на царица Пулхерія, или на княгыня Роксандра, свърута

на Влашкийтъ князь Александра, и двѣтъ жены благодарницы на тоя мѣнастырь. Тамъ мя введохъ съ честь въ черквѣтъ, гдѣто поставихъ прѣдъ мене една дървена низка транеза съ древни надписи изваяни искусно, и врѣху нея изложихъ различни рѣдкости, между които нѣкои бѣхъ достоудивителни за матеріалтъ, и за искусното имъ художественно направяніе, като напримѣръ едно блюдо (дискосъ) отъ смѣсъ на стонени скѣпоцѣнни камъне, калайдець (*turquoises*) довольно годѣмо; такава работа, нѣ много по долна въ художеството, видѣхъ въ сѣкровищницѣтъ на св. Марко въ Венеціѣ. Това чудно блюдо бѣше обвързано съ чисто злато, богато украсено съ испѣжнѣти образи на зодіитѣ и на светѣи, и много древни надписи; то было подарено отъ царицѣтъ Пулхеріѣ. Прочее показяхъ ми и единъ скѣпъ ковчегъ, въ който бѣше лобѣтъ на светаго Ивана Кръстителя, на който коститѣ и още единъ лобъ неговъ показватъ ся на обвѣдителитѣ въ митрополитскѣтъ черковѣ въ Генова, тоя ковчегъ подаренъ отъ владѣтельтъ на Бассарабіѣ и Влахиѣ князя Нягула, има видъ на Византійскѣ черковѣ, и е двѣ нозѣ на дължинѣ, и двѣ на высочинѣ; нѣ при матеріалнѣтъ му стойность въ изработваніето, несравненно бѣше по горно искусственното му и своенравно художество; захлупкѣтъ му ся съставлява отъ цѣтъ златни кубета, а отъ странитѣ има шестнадесетъ отдѣленія, които представляватъ по единъ образъ на особни святѣи не гърци, съ вѣлнителни (далгаліи) чѣрти и други скѣпци образи на осемтѣхъ жѣгли (кюшета), и странитѣ и околноститѣ му украсяватъ съ Готтическы ваянія особно художество, съ което никое искусно художество въ Европѣ може да ся сравни. Незвѣстното врѣмя и мѣсто гдѣто е работена тоя първобытна богата и красна рѣдкость споредъ художественното понятіе на древнитѣ златари, истинско е чудно въ скѣпоцѣннитѣ рѣдкости, и едно отъ найъ любопытнитѣ въ атонскитѣ мѣнастыри; почти реченното излѣяно блюдо на царица Пулхерія и да го прѣвѣсхожда въ стойностѣтъ на матеріалтъ си, нѣ това ковчеже е много прѣдпочтительно за особното древно художество! Тамъ ми показяхъ и други рѣдкости скѣпоцѣнни, нѣ не бѣхъ достойни за забѣлѣжаніе. Книжарницата имъ съдържава повече отъ 1000

тома рѣкописни на пергаментъ и на книга; въ кожанитѣ рѣкописи съгладохъ едно евангеліе на четвъртъ писано съ дебели буквы крѣглести и добръ зачувано, и друго подобно евангеліе въ което имаше приложени три други листа много древны съ крѣглести буквы. Діалозитѣ Григоріевы съ прости буквы писани, нѣ окрасени съ дванадесѣтъ прѣкрасны дребны изображенія, (микрографіи). Класическо списаніе на кожа не намѣрихъ ни едно, а въ рѣкописитѣ на книга, имаше една Гомерова Иліада на цѣло съ прости букви. Два прѣписа отъ списаніята на Діонисія Ареопазита, и много други съ черковны правила красно написани; нѣ уви! хытитѣ монаси не склонихъ нито единъ рѣкописъ да ми дадѣтъ. Вѣрвамъ че тоя мѣнастырь, по нѣкои благополучны обстоятелства, не е прѣтърпѣлъ никоя бѣда въ послѣднето гръцко вѣстаніе, понеже спорѣдъ малкото му пространство и жителіе, истинныхъ съдѣжава ужасны сѣкровища! .Отъ тамо подиръ една четвъртъ стигнахмы въ пристанището на св. Павелъ.

—0—

МЪНАСТЫРЬ СВ. ПАВЕЛЪ.

—

Въ тоя мѣнастырь догдѣто стигнемъ станѣ нуждѣ да ся вѣскачвами на високо половинъ часъ по стрѣмна скала; той ся прѣвправяше тогава. Тамо намѣрихъ сѣречно приѣмваніе, и завчасъ ся спріятелихъ съ четворица монаси, които знаяхъ по нѣщо да говорятъ Англійскы, Французскы, Италіанскы и Германскы; тамо мя поставихъ въ една добра стая украсена по турскы гдѣто спяхъ спокойно безъ да мя задерватъ насѣкомытѣ; на утрѣто прѣминахъ въ една благовѣтровита зала, и тамо подиръ изряднійтъ обѣдъ събрахъ ся братіята да чуѣтъ прѣсвѣтлїйтъ имъ гостѣ, да ся разговаря въ четворицата оныя чудны отцы, които говоряхъ различни языцы. Невѣжитѣ и простодушни монаси глѣдахъ съ ужасъ и благоговѣніе устнитѣ на реченнитѣ монаси да произнасятъ чютовни звукове, и непонятны слова, каквото ся чудяхъ Перувіанцитѣ и ся кланяхъ на Испанолскытѣ конѣ, на които не проумѣвахъ цвїленіето. Нѣ нѣкое щастіе ми помогна, та като имяхъ малко понятіе отъ Германскытѣ языкъ, и прѣподобныйтъ който говорѣше тоя языкъ, бѣше естественно мѣлчеливъ,

и вѣрвамъ че и двамината бѣхмы равни въ тоя языкъ ; и така мѣлачїето му спаси и на двамата ни честѣтъ. Прочее лукавійгъ ми слуга като бѣше имъ доказалъ, защото зная да говоря повърхностно деветдесетъ различни языцы, и че съмъ първийгъ братовчедъ на всичкѣтъ Европейскы царѣ, клетитъ монаси незнаяхъ гдѣ да мя турѣтъ! Истинѣтъ, че и тука, и въ другѣтъ мѣнастѣри всякы обвинитель, който е свършилъ обикаляніето си въ Синай, и Божи-Гробъ, има изрядно почитаніе въ тѣя мѣста.

Мѣнастѣрътъ на който всичкѣтъ нѣща привличать любопытството на челоувѣка, былъ основанъ отъ Влашкійгъ господарь князь Бранкована за Сърби и Българи монаси, нѣ тогава бѣше игуменътъ Грькъ. Книгитъ имъ заключени въ една малка стая, бѣхъ чисти и добръ зачувани, въ тѣхъ имаше само единъ грьцкы рѣкописъ отъ тринадесето-то столѣтіе, който съдържаваше четыри-тѣхъ евангелїа, имаше и отъ 250 тома повече Българскы и Сърбскы рѣкописы, отъ които най паче три българскы рѣписи на евангелїа бѣхъ достойни за старателно вниманіе. 1-во единъ томъ голѣмъ на четвъртъ съ откъснати на край-тъ листа, бѣше написанъ на красенъ пергаментъ съ прѣстни дебелѣи букви. 2-ро единъ томъ на цѣло листо подобно написанъ, имаше по едно искусно изображеніе въ началото на всякы евангелистъ, и въ конецъ-тъ на четыри-тъ евангелисти по едно красно изображеніе на по единъ Българскы патріархъ, художество много любопытно за свойството му; много отъ буквытъ и точкитъ му бѣхъ златни. 3-то единъ томъ сѣщо написанъ на най древній-тъ Българскы языкъ, бѣше отъ начало до конецъ всичкѣтъ листа пълни съ искусни и красни изображенїа толкова драгоцѣнны, щото отъ голѣмото ми изумленіе и стрясканіе като видѣхъ такова сѣкровище, каквото не бѣхъ видѣлъ нито въ истокъ, нито въ западъ, дойде ми да ся строполясамъ долу отъ стѣлбѣтъ до която стояхъ! и като ся виждаше явно че мѣнастѣрскѣтъ общинѣ бѣше богата, и книгите имъ бѣхъ въ добъръ порядѣкъ, не дерзнахъ да имъ прѣдложъ да ми предадѣтъ нѣкоя отъ тѣя рѣдкости. Нѣ като щехъ да си трѣгна, игуменътъ ми рѣче, че жѣлае да ми поклонѣи нѣщо за спомянъ, че съмъ дохождалъ въ М. св. Павелъ; и азъ му отговорихъ, че

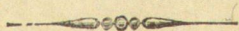
съ всяко благодареніе бы пріелъ единъ рѣкописъ птъ книгите имъ, това ми е най дѣсно да направѣ каза игуменътъ, понеже тѣ стари книги никой не зима въ рѣка, азъ ще ся считамъ щастливъ ако ся задоволите съ книги само; и така влѣзнахми въ книжарницѣтъ и тамо му рѣкохъ понеже тѣ рѣкописы ви не интересуватъ оставете мя по вкусътъ си да зема единъ томъ, показахъ рѣкописътъ който бѣше пѣленъ съ изображенія. Не знаѣхъ буденъ ми бѣхъ, или сънувахъ, когато игуменътъ турна въ рѣцѣтъ ми огромнѣйтъ и безцененъ томъ, азъ всичкійтъ трѣперяхъ отъ ужасъ за таковато святотатство на игуменътъ. Нъ сполуката мя направи по дерзостенъ щото поискахъ да купѣхъ и другытъ горерѣчени два рѣкописа, нъ игуменътъ постоянствува и тѣхъ да ми поклони! Какъ можехъ да ся противѣ да ги неприема? когато познавахъ че такива безцѣнни рѣдкости, въ очите на монасите нематъ никоя важность и достоинство, и че не ся предаватъ въ битпазарѣ на Цариградъ, Измиръ, Солунъ, и други съседни на Атонъ градища? нъ при всичко това, за да не бѣ съвѣстьтъ когато да излѣзна изъ мѣнастырѣтъ оставихъ пѣколко пенязи въ черквѣтъ имъ. Монасътъ мя съдружихъ до вѣншината врата, и благодареніе на игуменскѣтъ промыслъ мулетѣтъ ни докараха до морето, гдѣто намѣрихъ съгласнѣтъ гребачи сыти и пѣяни, които мя заведоха къмъ сѣверо-западъ и подиръ малко стигнахми въ подножіето на стрѣмнѣтъ скала нарѣчена Симонетра.

—о—

МѣНАСТЫРѢ СИМОНЕТРА

Тоя мѣнастырѣ основанъ отъ пѣкой Скътникъ на имя Симеонъ непознатъ въ исторіята, на който зданіето ся съединява съ гората съ единъ красенъ водопроводъ, който има два рѣда сводове (кемери), и единъ много высокъ мостъ, който ся простира врьху дълбокъ пропасть до мѣнастырскытъ стени, отъ гдѣто ся вижда мѣнас. като единъ четвероуголни голѣмъ кула, съ издадени стаи каго балкони на високо, нѣ едва ся искачихми съ голѣмъ трудъ до тамо, и като стигнахми въ входътъ мѣнас. единъ старешъ вратарѣтъ мя пріе съ хыляды необикновени сатирически движенія, и мя заведе при игуменътъ, който тога-

ва имаше съборъ и бѣше окруженъ отъ едиѣхъ толпѣхъ торопливи и дългобрадати монаси, и тамо пощо ми принесохъ сладко и кафе, завѣдохъ мя първо въ черквѣтъ, послѣ въ книжарницѣтъ, въ коѣхъто намѣрихъ опрашени до 150 тома ръкописани, отъ които 50 бѣхъ на пергаментъ и въ всичкыѣ черковни, само 10-12 тома бѣхъ достойни за вниманіе, отъ които трите по добри тома ми продадохъ : т. е. житіе-то и списаніе-та на св. Климаса, бывшій игуменъ въ Синайскійтъ мѣнастырь написанъ въ 9-то столѣтіе. Дѣяніята Апостолскы на цѣло листо написани съ прѣкрасни буквы на два стълба, и четыритѣхъ евангеліе съ образите на евангелистите въ началото на всяко евангеліе искусно изобразени, и като имъ броехъ парите едиѣхъ отъ монасите разгѣна рѣченото евангеліе, и намѣрихъ вътрѣ написана страшно проклятіе отъ подарителѣтъ върху оногоя който бы дръзнулъ да го предаде или открадне. Това толкозъ безвременно откритіе направи дълбоко впечатленіе на монасите щото задържахъ книгите, и понеже въ другыѣ два тома немаше писана проклятіе тѣхъ дадохъ ; и така като си трѣгвахъ монасите отъ почитъ клепакъ и клепалата до гдѣто мя испратихъ. Азъ само въ тоѣхъ мѣнастырь, и въ Св. Дионисія видѣхъ че игумените като прочетохъ партіаршеското писмо, цѣлувахъ го, и го туряхъ на челото си въ знакъ на покорность, честь която ся отдава само на Султанскыѣ фермани въ Турскыѣ държавѣ ! До вечерьтъ ся завърнахъ пакъ въ мѣн. Ксеропотамъ гдѣто намѣрихъ успокоителныѣхъ си стая готова, и една добра постла вечеря. Тамъ едиѣхъ монахъ който бѣше ся прибралъ тогава отъ таксидъ, и познаваше по нѣщо Италианскы дойде да ся разговарямы, отъ когото ся научихъ че имало на скеле-то корабъ който товарялъ дърва и послѣ три дни щѣлъ да трѣгне за Цариградъ. Азъ ся съгласихъ съ капитанинтъ да дойде въ мѣн. Каракалъ да натовари съкровищата ми и насъ и да ни заведе въ Дарданелъ. И така оставихъ Ксеропотамъ и ся отправихъ къмъ Карей, което мѣсто желаяхъ да видѣхъ като главниѣхъ градъ на Атонъ. И по пѣтя свѣршихъ да видимъ и мѣн. Кутлумушъ. (Слѣдува)

ГУСЪ И ЛЮТЕРЪ.

Протестанството получи вече гражданство и въ държавѣтъ и въ нашѣтъ журналистикѣ. Не са минава недѣля да не са каже въ вѣстниците ни за него добро или зло. Ний виждаме ежедневно лицето на протестанскитѣ стремленія и често ни дохожда да са боримъ съ тѣхъ, като вредителны за насъ. Нъ като знайме протестанството въ днешнитѣ му дѣйствія и видъ, да ли не ще бѣде поучително и интересно за насъ да го разгледаме и въ неговото начало, въ първитѣ му проявленія у оногози, който са счита за неговъ виновникъ? Тая мисль за поучителность на читателитѣ ма накара да имъ предложѣ съкращеніе отъ Жизнеописаніето на Мартина Лютера споредъ изслѣдованіята на единъ Русскы писатель, Г. Новикова.

Нъ понеже прѣдъ Гуса е имало великъ славянскы реформаторъ, Чехѣтъ Іоанъ Гусъ, ний счетохме за нужно по напрѣдъ жизнеописаніето на послѣдній, едно защото трѣба да познаваме славянскитѣ великы мъжи, друго за да бѣдемъ вѣрны на съчиненіето, отъ което заемаме членовеѣ си.

Т. Икономовъ.

I

ИВАНЪ ГУСЪ.

Иванъ Гусъ са е родилъ въ 1373 г., а споредъ други въ 1369, въ малкый градецъ Гусинецъ, на югъ въ Чехіѣ. Отъ тоя градъ Иванъ е получилъ името Гусъ. Родителитѣ му были бѣдны и споредъ нѣкои писатели дори, *кръпостны*. За живота му до 20-тѣ год. не са знае много нѣщо, защото нѣма исторически свидѣтельства. Знае са само това, че на прочитъ са научилъ у дома си, а

приготовително учение получи въ училището на главния градъ въ окръжіето. Освѣнъ занятіето си съ наукы, Гусъ изучавалъ и черковното пѣніе и земалъ участіе въ Латинското богослуженіе. Това обстоятелство помогнало на неговый наблюдателъ умъ да са запознае твърдъ отрано съ порочный животъ на латинскыѣ черковници. Злоупотребленіята на нѣкого си Завиша, управитель на черквѣтъ въ окръжний градъ, дѣйствовали твърдъ силно на младый Гусовъ умъ и принудили по сетѣ Гуса да пише на тоя священникъ укорително писмо и да каже че Завиша стриже и обира своето стадо цѣлы 30 години, безъ да са погрыже поне веднажъ за неговото спасеніе.

Такожде силно подѣйствовало на Гуса, когато былъ на 17 год., и празнуваніето на единъ Юбилей въ Вышеградъ. Папата объявилъ, че ще са простѣтъ грѣховетъ на сѣкиго, който иде на този Юбилей и остави въ папскый ковчегъ таквози количество, което бы похарчилъ, ако да идяше въ сщщій Римъ съ сичкото си семейство.

Въ това време Гусъ былъ въ Прагъ, безъ да са знае какъ е прѣмилъ тамъ и по какъвъ случай. Искать да кажѣтъ, че той отишълъ да са учи и, за да достигне това, наелъ са слуга при едина благороденъ момъкъ да му носи въ университета книгы. Въ университета Гусъ показалъ голѣмъ вѣрность къмъ вѣрѣтъ и избралъ богословскыѣ науки за ревность на своето ученіе. Приказвать, че ведѣжъ като прочиталъ житіетата на святитѣ, които тѣрпѣли безъ болѣсть съкаквы мжкы съ силѣтъ на вѣрѣтъ, простѣлъ си рѣжѣтъ въ пешѣтъ да опыта, истина ли е това. Другаритѣ му не го оставили да испыта силѣтъ на огня и на вѣрѣтъ си. Ученическый животъ на Гуса былъ строгъ, безъ най-малкы наслажденія и развлеченія; поведеніето му было тихо, кротко и привѣтливо къмъ сичкы; лицето му — блѣдно отъ бдѣніе; израженіето му жаловито.

Въ 1394 год. Гусъ получилъ ученѣтъ степень бакалавръ на богословіето и на свободныѣ науки, като Риторика и пр. Въ 1396 получилъ чинъ Магистръ; а въ 1398 г. са назначилъ за професоръ въ университета. Въ 1399 год. той явно защищавалъ прѣдъ другаритѣ си нѣкои отъ мнѣніята на англійскый писатель Веклефа, който

са считалъ за еретикъ отъ католическѣтъ черковѣ. Отъ тогава са почева борбѣтъ на Гуса съ злоупотребленіята на католическѣтъ черковѣ и съ кривыгѣ ѣ правила. При се това въ 1401 г. него избрали за главенъ професоръ (деканъ) на богосл. факултетъ; подиръ единъ годинъ той са избралъ за свѣщенникъ и проповѣдникъ на Витлеемскѣтъ черковѣ въ Прагѣ, въ която проповѣдта ставала на чешкы, а еще подиръ годинъ назначили го за управитель на университета.

Смѣщата дѣятелность на Гуса са почева отъ неговото проповѣдничество. Отначало той напачалъ на мірскыѣ пороцы и са считалъ отъ духовенството за богодухновеннѣ. Нѣ когаго проповѣдытъ му поченжли да обгрѣщатъ и пороцыгѣ на духовенството, когаго благочестивый проповѣдникъ поченжалъ да выка срѣщу раскошество и святокупство на духовныгѣ; тогава Пражкый архіепископъ поискалъ отъ Царя задрѣшеніе за Гуса, безъ да го получи. Въ това врѣме Гусъ докачалъ и нѣщо отъ догматыгѣ на католичество, нѣ тѣзи докаченія были незначителны и не обрѣщали вниманіе. Гусъ былъ исповѣдникъ на Царицѣтъ и пріятель на новыи архіепископъ Сбинекъ; отъ това на него гледали съ почетъ. Сбинекъ показвалъ довѣріе къмъ него и го натоварилъ да прѣглежда и да испытва религіозныгѣ мнѣнія въ цѣлѣ Чехіи, да не бы да има между тѣхъ кривовѣрны. Въ това врѣме въ селото Вилснахъ въ днешнии Прусиѣ, са показвали таинствата на причастіе и свѣта са увѣрявалъ че таинствата са обрѣжли на крѣвь, която и правила много лѣжливы чудеса. Сбинекъ проводилъ Гуса съ други двама духовны да испытатъ работѣтъ, и лѣжата са уловила. Нѣ прітелството на Сбинекъ са обрѣжло на омразъ, когаго въ 1403 г. Гусъ вторый нѣтъ защищавалъ мнѣніята на Виклефа и укорявалъ противницыгѣ му.

Чешкый Кралъ Вячеславъ подыбржалъ Гуса и му позволилъ да проповѣда срѣщу папскыѣ индулгенци. Отъ 1405 год. Гусовыгѣ нападанія на духовенството почеватъ да ставатъ по силны и по-горчивы. Духовенството захваща да го обвинява въ ересь и да прѣска лѣшвы мѣлы за него. Като не можало да обвини на право Гуса, то осадило учението на Виклефа (1408), и отидло мѣстата на

нѣколко духовны, Гусевы привърженицы. Тогава Царя свикалъ велможитѣ на царството и имъ прѣдложилъ да примирѣтъ двѣтъ страны — отранѣтъ на Сбинена и на многочисленното духовенство, съ странѣтъ на Гуса и на по-свободнытъ хора. Сбинекъ издава свидѣтелство, че придириль и не намѣриль въ Чехіѣ нито единъ еретикъ (1408). Това обявление е важно, защото ще ни покаже, колко си помниѣтъ думытъ нѣкои Архіепископы, когато работата е за таквизи хора, които нападатъ на тѣхный животъ и на тѣхныѣтъ незаконнѣ власть. Тѣзи хора сичко ти прощаватъ, само да мыслишь като тѣхъ.

Както са види, Сбиненъ издалъ таквози рѣшеніе не отъ добръ вѣдж, защото скоро почева пакъ да показва не-удоволствіе отъ Гуса. Въ края на 1408 г. римската черкова имаше двама гавы: Бенедикта XIII и Григорія XII. Кардиналытъ отхвърлили и едина и другыя, за да изберѣтъ други треты, и по тѣхното прѣдложеніе Чешкый краль не припозналъ ни одного отъ двамата, додѣто черковный съборъ въ Пизѣ не обяви, кого познава за папѣ и кого не. Народа и Гусъ зели странѣтъ на царя; нѣ духовенството са въспротивило и остало вѣрно на Григорія. Университета направиль като Гуса. Тогава Сбиненъ запрѣтиль проповѣдытъ на Гуса и го нарѣкълъ непокоренъ сынъ на черковѣтъ. Запрѣщеніето не са слушало и послужило само за усилюеніе на спора, който са обърнѣлъ нѣкакъ на націоналенъ. Нѣмскытъ професоры были срѣщу Гуса, а славянетѣ отъ кѣмъ Гуса, и защото нѣмцытъ имали право на по-много гласове, тѣи много вредили на славянетѣ. Въ спора са смѣсилъ и въпроса за тѣзи правдины и са свършилъ така щото славянскытъ гласове станѣли кѣмъ нѣмскытъ като 3: 1. Недоволнытъ нѣмцы са отдалечили отъ Прагѣ и отворили свободно поле за распространеніето на новытъ мысли въ Чехіѣ. Много Чехы са съединяватъ тогава и почевать малко по малко да отличавать себе си отъ латинското духованство. Отъ тогава духовенството почева да носи на Архіепископа, че Гусъ подига народа срѣщу духовенството и срѣщу черковѣтъ, че той нарича Римъ антихристозъ прѣстоль, че той хвали ученіето на Вилефа и казва, че желеа да му бѣде душата тамъ, дѣто са намира Вилефъ. Сѣ некъ заповѣдалъ на сичкытъ Чехы да прѣдадѣтъ сичи-

неніята на Виклефа, а на папжтж извѣстилъ, че въ Чехійѣ са пораждатъ много ереси отъ тѣзи книги. Папата издалъ булж и потвърдилъ осъжданіето на Виклефовыѣ книги; той забранилъ и проповѣданіето въ Витлеемскыѣ черковъ. Нъ Гусъ не слушалъ папскыѣ запланшванія и обявилъ, че папкой не може да му свързе проповѣдыѣ и да забрани словото Божіе. Сбинекъ искалъ на силж книгыѣ на Виклефа, нъ университета протестувалъ срѣщу насиліята и обявилъ, че не ще удобри никога изгаряніето на книги, коѣто нѣматъ нищо криво; и да има въ тѣхъ криво, пакъ не трѣба да са горѣтъ, казва университета, защото тогава трѣба да са истребѣтъ сячкыѣ стары язычески книги. Университета пише на папжтж, нъ додѣто доде отговоръ, Сбинекъ изгорилъ книгыѣ съ кампаны и славословія. Много скъпи книги, събраны и прѣписаны съ голѣмы трудове, погынѣлы въ огъня по каприцитѣ на архіепископа.

Изгаряніето на книгыѣ распалило проповѣдыѣ на Гуса и на неговжтж странж минжлъ не само народа, нъ и много велможи. Двѣтѣ партіи са присмивали една на друга, съчаниявали си пѣсны, въ коѣто Гуситыѣ подигравали Сбинева, че изгорилъ книги, коѣто не разбира. Священникыѣ не можали да обявѣтъ по черковыѣ запрѣщеніето на Гуса и на приверженцыѣ му, защото народа са вълнувалъ и не имъ давалъ да говорятъ.

Царя заповѣдалъ на Сбинека да заплати стойностыѣ на изгореныѣ книги и оставилъ безъ изпълненіе запрѣщеніето противъ Гуса; а Гусъ okayвалъ въ проповѣдыѣ си Сбинека за заблужденіята му. Гусситыѣ са отнасятъ до новыи папа Иванъ XXIII и са оплакватъ отъ Сбинека; царя такожде пише на римскый епископъ, че Сбинекъ е притѣснитель, че той лже за еретичеството на нѣкои чехы и че таквози подозрѣніе трѣба да са дигне. Архіепископа отъ своѣи странж проважда въ Римъ посланници и доказва виновностыѣ на своитѣ противници. Папата натоварва единъ кардиналъ да испита Гусовыѣ мнѣнія и въ сѣщото врѣме позволява на архіепископа да затвори Витлеемскыѣ черковж. Като не иска да дразни духоветѣ, царя испраща Гуса на вѣнъ отъ Прагж. Сбинекъ става по смѣлъ и турга запрѣщеніе на цѣлж Прагж; а Царя зема явно странжтж на Гуситыѣ и заповѣда — богослуженіето да си ста-

ва и проповѣдыть да си продължавать. Кардиналъ Колона осжда Гусовото ученіе и повиква Гуса на отговоръ въ Италиѣ. Това разгнѣвило и Царя и народа и ги накарало да защитѣтъ Гуса. Царя писалъ на папѣтъ, че Гусъ не може да иде въ Римъ, че той е готовъ да дава отговоръ въ Чехіа и че Колонна може да са потруди до Чехіа, ако иска да са увѣри, че тамъ нѣма еретицы. « Азъ искамъ, казва царското писмо, да си слѣдува проповѣдѣтъ нашъ любезный и вѣрный магистръ Иванъ Гусъ. »

Гусъ такожде писалъ въ Римъ. Той казва, че неговѣтъ покровители не го оставили да дойде самъ и за това той проважда трима прѣдставители да отговарятъ за него. Безъ да послушѣтъ тѣзи защитници, въ Римъ издали анатемѣ срѣщу Гуса. Тогава пристига царското писмо и принуждава папѣтъ да поизмѣни работѣтъ, той прѣдалъ работѣтъ на една комисіѣ и заповѣдалъ да са разгледа добръ. Комисіята оправдала Гуса отъ еретичество, нъ анатемѣтъ не спела и провачала окончателното рѣшеніе цѣлъ годинѣ и половинѣ. За Сбиниѣка дошли тежки врѣмена: пристегнѣтъ отъ царя и не защищенъ отъ папѣтъ, той зель странѣтъ на царя и съставиль динесеніе, потвърдено отъ царя и отъ сичкытъ главны велможы, че въ Чехіѣ нѣма ересь, че анатемата трѣба да са снемѣ, че Гусъ не може да са яви въ Римъ и пр. Нъ таквози донесеніе като не было подушѣтъ му, той скоро оставиль Чехіѣ и трѣгнѣлъ да иде при Германскый Императоръ. На пѣтя той умрѣлъ (1411).

Тозъ часъ слѣдъ заминаваніето на Сбиниѣка, Гусъ са върнѣлъ въ Прагъ и побързалъ да си изложи вѣрѣтъ прѣдъ събраніето на университета. Той живѣлъ далечъ отъ Прагъ около една годинѣ, нъ се пакъ държалъ сношенія съ града и писмата му са чели въ Витлеенскѣтъ черковѣ като проповѣди. Народа запивалъ дѣ е Янъ Гусъ? Самъ Гусъ жалѣлъ за града и най послѣ неговото възвръщаніе станѣло необходимо. Отъ това врѣме той почева неутомимо да пише. Въ едно съчиненіе (отъ 1411) той доказува, че свѣтската власть има право да наказва прѣступленія на духовенството. Въ друго съчиненіи той опровергава глупоститѣ на духовнитѣ, които утѣрждавали, че най дошый и ничтожный духовенъ струва повече отъ най праведный бѣлѣцъ, защото духовный на всѣкъ литургіѣ има силъ да

прави тѣлото христово. Въ 1412 Гусъ не само защищава, нѣ и зель за свои нѣкои отъ мнѣнія на Виклефа противъ латинското духовенство. Въ своитѣ разсужденія за този прѣдмѣтъ, Гусъ дохожда до мнѣніе — да са отнѣматъ черковныѣ имущества отъ духовенството.

Между това папата са въоръжилъ твърдѣ злѣ срѣщу Ладислава, неаполитанскій царь, защото ужъ послѣдний оставалъ вѣренъ на Григорія XII, а наистинѣ, защото Ладиславъ погубилъ двамата му братя за тѣхныѣ морскы разбойничества. Папата издалъ буллѣ къмъ сичкыѣ христіане и заповѣдалъ въ сичкыѣ черковы да са чете проклятіе срѣщу Ладислава: това четеніе трѣбало да са повтѣря сѣкый празникъ. Никой нѣма право да погребѣ Ладислава и неговыѣ, нито да ги разрѣшава отъ грѣховеѣ, казва буллата. Сичкыѣ родственицы на Ладислава до 4 поколѣніе ще посѣкѣтъ това проклятіе. Най послѣ папата призивава сѣкиго правовѣрнаго да са дигне и да върви срѣщу нечестивый царь за отпущеніе на грѣховеѣ си.

Прѣзъ Маія 1412 пристигатъ въ Прагѣ двама папскы монасы да продаватъ индулгенціи и да обнародватъ папскыѣ буллѣ. Тѣй поставили въ главныѣ храмове ковчезы за приносѣтъ на христіанетѣ и са заловили да продаватъ индулгенціитѣ си. Царя пріелъ буллѣтъ отъ ненависть къмъ Ладислава и допустилъ на продавачитѣ да правятъ, каквото знаѣтъ. Същый университетъ не показалъ приличното съпротивленіе: много отъ профессорыѣ, които были проповѣдници, пріели буллѣтъ и ѣхъ обнародвали, ако и да виждали сичкыѣ ѣ неправедность и заблужденіе. Гусъ, съ нѣколко студенты, попыталъ професорыѣ; трѣба ли да са върва въ буллѣтъ каквото въ догмѣ, или не? и когато нѣкои отговорили тѣй, другы инакъ, Гусъ си издигналъ гласа и проповѣдалъ, че незаконна е буллата и продаваніето на индулгенціите мръсенъ търгъ.

Папскыѣ посланници и новый Архіепископъ Албинъ повикали Гуса на създѣ, нѣ той имъ отговорилъ, че не може да са покорява на папѣтъ въ криви работы, ако ще бы и да го изгорѣтъ. За да са испыта работата по добръ, Гусъ прѣдложилъ състязаніе върху това: нужно ли е за славѣтъ божія, за доброто на народа и за ползѣтъ на държавѣтъ въоръжаваніето срѣщу Ладислава, или

не. Гусъ издалъ объявленіе и призвалъ сѣкого, който иска да са препира, на състязаніе въ университета. Въ недѣлкѣ на 15 Іунія станало прѣпираніето. Гусъ казалъ слово, въ което доказвалъ несправедливостѣтъ на индугенціиѣтъ, а профессориѣтъ му възражавали, нѣ не отъ евангеліето, а отъ каноническото право, изработено отъ самыѣ папы или по тѣхно побужденіе. Като не можели да прѣпратѣ ревностный поборникъ на евангеліето, нѣкои профессори възвели работѣтъ и му обявили, че той несправедливо напада на нѣмѣтъ, отъ когото е получилъ своето священство; тѣи са мѣчили да покажѣтъ противорѣчіето на Гуса и да отвържатѣ отъ него народа.

Вопръки това прѣиبرانіе продажбытъ не са прѣкъсвали. Тогава Гусъ поченжлъ да напана не само на инду-генцинтѣ, нъ и на папскытъ буллѣ. Народа са завълну-валъ и захванжлъ да выка срѣшу проповѣдницитъ на бул-лажтъ; отъ това сичкытъ профессеры молили Гуса да прѣ-къса своигъ проповѣди, за да не доде работата до крѣ-воприлитіе. Тый го заклѣвали и умолявали съкакъ и Гусъ са склонилъ да успокои народа. Нъ Напраздно было сичко: вълненіята не са прѣкъсали. На другый день на проповѣдитъ Гусовы възразилъ въ черковж нѣкой си про-тивникъ, на него възразилъ единъ Гусситъ и дошло до тамъ, щото Гуссита затворили въ крѣпостыжъ. Въ другж черковж другъ Гусситъ възразилъ на противнытъ пропо-вѣдници и съ това заслужилъ затворъ въ сжщыжъ крѣ-пость. Другъ единъ момокъкъ са прѣипиралъ съ проповѣд-ника въ единъ мѣнастирь и такожде намѣрилъ крѣпость-тъ. Тримата Гусситы са осѣдили на смѣрътъ, като възму-тителы, и са погубили въпрѣки сичкытъ старанія на Гу-са и на другытъ магистры да прѣклонѣтъ градскый съвѣтъ на милость. Народа почель тѣзи страдалцы за святыи и ги погребель съ честь и славъ. Много други мжжи и жены искали да страдатъ за вѣржтъ си, като три-мата юноши, нъ съвѣта не смѣилъ да наказва вече, за-щото вижаль, че вълненіето става отъ день на день по-големо. Само съ затворъ зацѣлвалъ ревностнытъ. Гусъ похвалявалъ страдалцытъ въ своигъ проповѣди, хвалилъ чѣхыжтъ вѣрж и не щѣлъ да знае какво мысли за него градскый съвѣтъ, койго при другото скоро навѣлкълъ на

себе си и царскій гнѣвъ съ своитѣ произволны постѣпки.

Университета просилъ отъ царя запрѣщеніе на Гусовѣтъ проповѣдь, нъ царя не позволилъ. Той поискалъ примиреніе отъ двѣтъ страны и заповѣдалъ да са разгледатъ прѣириѣтъ имъ прѣдъ царскыя съвѣтъ. Противницытъ укорявали на събраніето Гуса, че не ще да си даде съчиненіята за догмытъ и за индулгенціитѣ да са разгледатъ въ богослесвскій факултетъ. На това Гусъ отговори, че е готовъ да го направи, нъ съ условіе, която страна излѣзе крива, да са изгори. Противницытъ казали че ще намѣриѣтъ помежду си одного да са изгори, ако излѣзатъ тый кривы. Нъ Гусъ имъ рѣкълъ, че сичкы трѣба да са изгорѣтъ, каквото и сичкы са прѣириатъ съ одного. Противницыгѣ си замълчали и събраніето са разпрѣснѣло. Въ тѣзи спорове най горѣщъ противникъ на Гуса станѣлъ прѣдишій му най добръ пріятель Стефанъ Палечъ. Гусъ са показва много мекъ въ спороветѣ; въ думытъ му нѣма горчевинѣ.

Най послѣ и царя захванѣлъ да гълчи срѣщу папскытъ продавцы; тогава тый оставили Прагъ. Продажбата са прѣкъсала, защото Ладиславъ са помирилъ съ Іоанна XXIII-и го принозначѣлъ за Папъ. Неаполитанското духовенство, което выкаше срѣщу Іоанна, като незаконенъ папъ, сега прибѣрза да изяви, че той е законный папа, защото видѣ че Ладиславъ са примири съ него.

Когато папскій вѣнецъ са утвърдилъ на Іоанновѣтъ главѣ, той обрнѣлъ вниманіе на Чехіѣ и прѣдалъ гусовѣтъ работѣ на ново разгледваніе. Ново проклятіе са излива на Гуса и на сѣко мѣсто, дѣто той са намѣри. Никой нѣма позволеніе да му даде хлѣбъ или водѣ. Папата заповѣда на царя да истреби ересѣтъ отъ своето царство, ако иска да си чели спасеніето си. Срѣщу таквози насиліе гусъ не можалъ да са оплаче никому и той направилъ апелліція къмъ самага Іисуса Христа. Ный прѣвождаме началото на тоя документъ за примѣръ на дълбокѣтъ релігіозность на съчинителя му.

» Съ надѣждѣ на господа нашего Іс. Христа, който е имѣдъръ силенъ защитникъ на своитѣ неповѣдници, азъ са въспротивихъ на Александровѣтъ булѣ, която са полъи въ 1409 г.; тогава азъ апеллировахъ отъ папѣтъ къмъ

самый папж и искахъ ново прѣмѣжданіе на работѣхъ, нѣ додѣто си прѣдставж апеляціѣхъ, папата умрѣ. Като не ма послушихъ въ Римъ и като трѣбаше да отговарямъ на новитѣ обвиненія на архіепископа Сбиница, азъ апелировахъ въ 1410 къмъ папж Іоанна XXIII, който цѣлы двѣ години не рачи да допусти моитѣ адвокаты до обясненіе и който ма патовари най послѣ съ други по тежки обвиненія. Когато, по този начинъ, апеляціѣхъ къмъ папѣхъ не ми помогижхъ ни най помалко, а апеляціята стѣ папѣхъ къмъ бѣднущий съборъ само ще провлече работѣхъ; то азъ окончателно апелирамъ прѣдъ главѣхъ на черкѣхъ Господа Іисуса Христа. Богъ Всесильный, единъ по сщество, нѣ тронченъ по лицата, е първото и послѣднето приближище на притѣсненитѣ; той е господъ, който сѣди бѣдныя и сирака и пази правдѣхъ вѣѣки, той развързва окованитѣ въ жѣлѣза; той изпълнява волята на онѣзи, които иматъ страхъ отъ него; той показва нераскаянитѣ грѣшници; той е близу до онѣзи които го призоваватъ съ истинѣхъ; — този господъ Іисусъ ни е оставилъ примѣръ да прѣдаваме нашитѣ расправы на всемогущаго, всевъдущаго и всеблагаго Бога, като казалъ въ своитѣ тежки страданія са спасеніе то на чловѣцѣхъ: Видѣхъ, Господи, смиреніе мое и трудъ мой, ибо востана на мя врази мои: нѣ ты ми еси помощникъ и заступникъ. Ты, Господи, ми показа тѣхнитѣ намѣренія, нѣ азъ като агне невинно, което годѣхъ на заклѣніе, не разумѣхъ, че тый мисляхъ за мене зло и казвать въ сѣрдцето си: дойдете да туримъ дърво въ хлѣбъ му, да истръгнемъ отъ земѣхъ неговѣхъ память и да погубимъ името му во вѣки. » и пр.

Въ таквызи умиштелны думы была съставена гусовата апеляція. Тя може да смѣкчи и най якото сѣрдце и да го накара да са позамысли за правдѣхъ божіѣхъ и за чловѣчскѣхъ грѣхъовность; нѣ католического духовенство посрѣщѣхъ това душевно изліяніе като играчкѣхъ и на Костанцкый съборъ го чело само за смѣхъ!

Гуситѣхъ посрѣщѣхъ папскѣхъ булѣхъ съ присмѣхъ и съ подигравкы; тый ихъ тѣкували съ различни прибавкы и измѣненія за доказателство на нейнѣхъ неумѣстность. Между това отъ Римъ пристигнѣхъ заповѣди да са улови Гусъ, а Витлеемската черкова да са развали до основаніе

то. Градскый Сьвѣтъ проводилъ едиж четж вѣржжены нѣмцы въ черковѣхъ, когато Гусъ проповѣдалъ, нъ народа ги посрѣщилъ съ такъвъ начинъ, щото тый не смѣли да направятъ нищо. Сьвѣта искалъ да съсине черковѣхъ, нъ намѣреніето му са разнесло изъ народа и той са принудилъ да са остави. Гоѣмата часть отъ духовенство прѣкъсала богослуженіето и не рачила да прѣстѣжи папскѣхъ буллъ: дѣцата сѣдѣли пекрыщаны, умрѣлытъ — непогребены. Това накарало царя да сьвѣтѣва Гуса да са отдаде отъ Прагъ вторый пѣтъ. Царя свыкалъ съборъ отъ сичкѣхъ Чехійъ, и му назначилъ да прѣгледа въпроса за Гусовѣхъ ересь.

На този съборъ най голѣмытъ противници Гусови были профессорытъ на богословскый факултетъ съ Палеча на чело. Сичкы тѣзи хора по напрѣдъ бѣхъ свободомысленни и въ много нѣща са противяхъ на папскый натискъ, като държахъ странѣхъ на народа. Сега тый оставятъ Гуса и народа, защото нѣматъ онаѣхъ твърдостъ, която е нужна, за да искаратъ докрай съпротивленіето си. Въ 1408 г. нѣкои отъ тѣхъ были затворены отъ римскый дворъ и държени въ тъмницѣ цѣлѣ годинѣ. Отъ тогава тѣхната рѣшителность ги оставила. Палечъ напустилъ Гуса когато са подигнулъ въпроса за продаваніето на индулгенціитѣ.

Сьбора са събралъ прѣзъ Февр. 1413. Гусъ не присѣствувалъ на него лично, нъ поставилъ адвокатъ. Какво са е говорило и вършило на този съборъ, не е извѣстно по отсѣжствіе на сьврѣменны свидѣтельства. Единъ само писателъ забвѣжва, че тамъ въпросытъ и отговорытъ са давали писменно, каквото да са нечуватъ прѣпиранѣга павънъ. Католическѣхъ странѣхъ защищавала папѣхъ, като главѣхъ на черковѣхъ и прѣемникъ апостолскый; тя казвала, че нѣмало други глава; че нѣмало друго богослуженіе освѣнъ католическото, че по тая причинѣ римската черкова е священная, избрана отъ самага господа; тая страна утвърждавала че сичкытъ думы на папѣхъ сѣхъ непогрѣшителны; че сичкы трѣба да са покоряватъ на папѣхъ; че не трѣба да слушае Св. Писаніе въ сичкытъ религіозны въпросы, нъ да слушае тълкованіята на папѣхъ и кардиналытъ. Тая страна искала да са издаде повѣленіе щото сѣкый чехъ да са съобрази съ това ученіе; който не слуша, да са испяди изъ

отечеството. Ако Гусъ прие́ме това учене́е, събора ще напише свидѣтельство за неговото правовѣ́ріе и ще го проводи на папѣтъ. — Отъ свои́хъ страна́хъ гусовы́хъ привѣрженцы иска́ли 1) да са поднови онова оправда́ніе, което бѣ́ше направено отъ Архіе́п. Сѣ́нска; 2) да са изравни Чехія въ церковното управле́ніе съ сичкы́хъ други́хъ дѣ́ржавы; 3) да са свы́ка съборъ, дѣ́то Гусъ да може да са яви лично и дѣ́то съ́кый да може да му прави възраже́нія. Тый иска́ли отъ царя обѣща́ніе, че подиръ събора той ще накаже сичкы онѣ́зи, които прѣска́тъ мѣ́лѣхъ за еретичество. Католици́хъ не са съгласили. И додѣ́то на събора ставали таквы́хъ безполезны́хъ спора́зумѣ́нія, цѣ́ла Европа поченѣ́ла да са въ́лнува отъ гуситскы́хъ ересь. Папата пи́ше кѣ́мъ различны́хъ дѣ́ржавы и наро́дытъ са подига́тъ срѣ́щу новѣ́хъ та́мныхъ ересь. Слѣ́дцето на католическы́й ми́ръ въ това вре́ме бѣ́хъ управите́ли на пари́жскы́й уни́верситетъ, Іоа́нъ Герсонъ. Той пи́ше на пра́жскы́й архіе́писко́пъ писмо въ което ясно бѣ́хъ фанатизма на католичеството. Когато най-учени́хъ мы́слили така, каквы́ ли е́хъ были просы́хъ католици́хъ? Е́то умо́нка отъ писмото :

«До сега черквата е употре́блявала съ́каквы́хъ средства за искоре́неніе на ересы́хъ. Въ Апосто́льскы́хъ вре́мена лѣ́жливы́хъ учите́ли смирява́хъ самъ Богъ съ си́лѣхъ та́хъ на чуде́сѣта. По се́гѣ черковны́хъ учите́ли истребвали ло́шихъ се́мена съ си́лѣхъ на разу́мны́хъ доказа́телства и съ съ́кирѣ́хъ на вселе́нскы́хъ съ́боры. Най-послѣ́, когато бо́лѣ́стѣта ся обѣ́рнѣ́ла на неисцѣ́лима, черко́вата поченѣ́ла да са ползо́ва отъ свѣ́тскы́й но́жъ и да посича съ него ересы́хъ, като изгара́хъ тѣ́хны́хъ виновни́цы (причина́тели). Та́кво́зи нака́заніе е за́държало распро́стране́ніе на злото. Пра́вѣ́те и вы́й така. Не е вре́ме се́га за чуде́са и за испы́тване на вѣ́рѣхъ. Ере́тици́хъ има́хъ проро́цытъ и апо́столы́хъ, има́хъ толко́зи дре́вни учите́ли. Тый има́хъ и новы́хъ учите́ли, които свѣ́дѣ́хъ по сичкы́хъ зе́мѣхъ, особенно учите́ли на пари́жскы́й уни́верситетъ.... Да са прѣ́спира́те съ Ере́тици́хъ е беспо́лезно; посича́йте кле́тото и беспло́дно́то дѣ́рво съ остро́лото на свѣ́тскы́й но́жъ.....»

Гусовы́хъ противни́цы са насърди́ли отъ това послани́е и повече захванѣ́ли да обвиня́ватъ Гуса. Го́лѣ́ма частъ отъ духо́вны́хъ, които дѣ́ржали Гусовѣ́хъ страна́хъ, напусти́ли го,

за да не изгубѣтъ своитѣ службы и доходи. Нѣ отъ другъ странѣ народа държалъ съ Гуса и на много мѣста отнѣмалъ службѣтъ отъ Латинѣтъ, за да ѣхъ прѣдаде на Гусовѣтъ свещеницы. Имуществата на много черковы са отнемали отъ народа. Тогава царь Вячеславъ са принудилъ да земе странѣтъ на Католицѣтъ, да обнародва рѣшеніята на пражскый съборъ по сичкъ Чехіѣ и да вкарва Еретицѣтъ съ принужденіе въ черковѣтъ. При сичко това Гусовата страна не ослабвала; нѣколко магистры направили протестъ срѣщу рѣшеніята на събора и въ самый съборъ не са стѣснили да кажѣтъ че той тѣче истинѣтъ. Гусъ не можеда са нахвали съ твърдостѣтъ не тѣзи хора.

Подиръ обнародваніето на съборнѣтъ рѣшенія и на царскѣтъ заповѣдъ съпротивленіето получило еще по голѣмѣ силѣ. Долнето духовенство като не было благодарно отъ това, дѣто новѣтъ рѣшенія го подчинявали безусловно на высокото духовенство, състояще повече отъ чужденцы, пакъ приело Гусовѣтъ странѣ. Царскѣтъ заповѣди са чели на сѣкъдѣ, нѣ нійдѣ не са исполнявали; защото самъ царя не искалъ да са исполняватъ и защото съпротивленіето было голѣмо. По този начинъ гзгнаніето на Гуса не докарало на католическѣтъ странѣ никакакъ ползж. Гусъ живѣлъ далечъ отъ Прагж, нѣ неговѣтъ проповѣди не са прѣкъсвали; нѣкои отъ князіетѣ на царството го държали въ своитѣ владѣнія, и той не прѣставалъ да проповѣда по селата и на сѣко събраніе. Отъ сѣкъдѣ тичали да го слушать. Пражанетѣ са разговаряли съ него чрѣзъ писма и са укрѣпљавали съ неговѣтъ свѣты. «Не бойте са, казва Гусъ, отъ враговетѣ: Богъ не ще имъ допусти да ви сторѣтъ зло. Назете са да не забравите божіитѣ благодарїнія: тогава Госнодь самъ ще ви прѣдаде въ рѣцѣтъ на враговетѣ. »

УЧИТЕЛЬ.

(Вижд. брой 7, год. II).

единъ уменъ и развитъ человекъ може да изрече същата мисль ясно и съ нѣколко думы.

Тѣзи венчки качества и други нѣкои, като прилѣжя-

ва учителя ще бѣде до нѣйди си истиненъ учитель, нѣ азъ щѣ прибавѣ още едно, което учителитѣ въ коя и да е земя трѣбва да имѣтъ прѣдъ очи и на сърдце; това е: «Любовь къмъ Отечеството си,» и его защо: като имѣта, той ще мисли че грѣподава на брата си въ земята въ която и двамата сѣ ся родили и като знае, че чрѣзъ умственното развитіе може единъ народъ най много да напредне, той всякога ще има на ума си, че отъ него зависи до извѣстна степенъ сѣдбата и живота на народа му повече отъ колкото дипломатитѣ, защото дипломатитѣ управляютъ, нѣ учителя ги учи какъ да управляютъ; а особено Българскитѣ учители трѣбва да имѣтъ това качество, защото на тѣхъ е прѣпорѣчена сѣдбата и напредъка на единъ народъ, който бѣ заспалъ за 4-вѣкове и сега ся събужда; тѣ трѣбва да му покажатъ кой пътъ да върви за да достигне назначеніето си.

Когато имѣ прѣдъ очи и испитавя всичкитѣ тѣзи условия учителя нека ся гордѣе справедливо съ службѣтъ си. Исторіята ще увѣковечи името му.

Ученіето е катѣ огнь наложенъ на единъ планинѣ отъ высочинитѣ на която, то освѣтлява съ зоритѣ си почти всичкия свѣтъ. Нѣ догдѣ да ся въскочи то тамъ колко мъжнотіе е притеглило; то е стигвало до нѣкое мѣсто и изведнѣждъ буйнитѣ вѣтрове на заблудженіето и на варварството сѣ го съборвали до основаніето му. Нѣ полетка легка то сполучи да ся въскочи на тѣзи не пристѣпна висота щото сѣга освѣтлява почти всичкия свѣтъ, нѣ въ свѣта още колко слѣды отъ варварството и заблудженіето сѣ останали и до днесъ! и догдѣто тѣзи слѣды съществуватъ ученіето трѣбва още за много врѣме да е недостѣпно. За туй Учителя е длѣженъ да истребва заблудженіята и да докарва по близо ученіето на ума, който е управявалъ отъ началото свѣта, и ще управява за всегда чловѣческѣтъ сѣдбѣ, да развива ума и да облагородява сърдцето, защото тѣзи сѣ самитѣ и единственны срдства чрѣзъ които може исплени той най точно това свято званіе — Учителската служба. И чрѣзъ него може спечели цеувѣдаемы вѣнцы за себе си и за вѣка въ който днесъ живѣимъ.

К. Х. Калчевъ.

СВОЕВОЛНОТО РОБСТВО.

(Ла Бокси).

(Вижд. брѣй 6-й год. II.)

Неоспорима истина е че деспотическыѣ самодържци сѣ употребявали вържтѣ и сѣ глѣдали всякога на неѣж като на сръдство за собственното си съхраненіе, като сѣ искали чръзъ неѣж да приучаватъ народыѣ си не само на покорность и на робуваніе, нѣ оше и на благоговеніе къмъ своето лице.

Сръдствата които показахъ до тука че приучаватъ хората да робуватъ своеволно, служѣтъ на тиранитѣ само за необразованѣй и простѣ класѣ на народа.

Сега обаче щѣ пристапѣ на разглѣдваніето на едикъ точки който, спорядъ мене, е тайната и ресорьтъ (айжтѣ) на господствуваніето, подпорката и основаніето на тиранството. Много е издѣгаѣ онзи който мысли че запіетата и стражаритѣ сѣ които пазятъ тиранитѣ: тыя послѣдныѣ сѣ окружаватъ отъ тѣхъ новече за бляежкѣ и за плашило нежели отъ голѣмо упованіе въ тѣхнѣжтѣ силѣ. Стражаритѣ пазятъ входа на палатыѣ отъ неспособныѣ които нѣматъ никакво сръдство, а не отъ добръ вѣоруженыѣ които могатъ да направятъ нѣкакво покушеніе. Отъ римскыѣ императори твърдѣ малко сѣ могли да избѣгнѣтъ нѣкоя опасность съ помощьтѣ на стражаритѣ си отъ които повечето пѣти сѣ были убивани. Нито конницата, нито пѣхотната стража, нито оръжіята сѣ които пазятъ тиранина; оныи които го крепятъ и които му държатъ подчинено цѣло царството, никой го не бы повѣрвалъ изведнажъ и кое то обаче е истината, сѣ четьре или петь души. Това е было всякога тѣй, неть или шесть души сѣ были ухото на тиранина, сѣ го приближавали или гы е той самъ повиквалъ за да му бѣдѣтъ участници на жестокоститѣ, другари на удовольствіята, снабдители на сладострастіята и сподѣлители на грабительствата. Тыя шестина тѣй въртятъ на чялника си и тѣй връщятъ всичко въ негово имя щото връху него пада омразжтѣ както за неговыѣ тѣй и за тѣх.

нитѣ дѣла. Шестинната иматъ подъ себе си други шесть стотинѣ които ся ползуютъ подъ тѣхъ и които сж тѣхны ордѣя както и тый сж ордѣя на тиранина. Тия шесть стотинѣ иматъ подъ себе си други шесть хыляды на които сж раздали различныѣ положенія и чинове въ държавѣтъ, на едни управленіето на провинціиѣ и на епархіиѣ, на други, распологаніето на приходиѣ, и които служатъ за ордѣя на користѣтъ и на своеволието имъ, исполняватъ ценіята имъ и не могатъ нито да ся крѣпятъ освѣнъ подъ покровителството имъ, нито да избѣгнѣтъ законѣтъ и наказаніята освѣнъ посрѣдствомъ вліаніето имъ. Числото на чиновникиѣ и на служителиѣ които идѣтъ слѣдъ и подъ тия шесть хыляды е огромно; и който бы былъ любопытенъ да издири нижкыѣ съ които това число служители сж свързаны единъ за други, бы намѣрилъ повече отъ сто хыляды или отъ единъ милионъ въ държавѣтъ които сж сплитатъ помыжду си съ интереса на владѣтеля и които си служатъ така единъ на други за взаимнѣ подпиркѣ, както въ Омира Юпитеръ ся хвали че държи края на единъ цѣпъ за която ся вѣрзаны вси кыѣ богове и че му стигѣ да ѣхъ потегли за да ги притегли вси кыѣ при себе си. Тая е причината гдѣто ся сѣтворяватъ държавны сѣвѣты, новы службы и толкова други безбройны правителственны службы, сирѣчь не за поправленіето и за прѣобразованіето на правосѣдіето, нъ за умноженіето на подпиркыѣ на тиранството. Съ единъ рѣчь, чрѣзь милоститѣ, благодареніята и подарѣцитѣ на таранина толкова хора ся свѣрзватъ съ него и намиратъ интересъ въ тиранството колкото има на които свободата бы была пріятна. Както, спорядъ казваніето на лѣкаритѣ, кога имама въ тѣлото си нѣкоѣхъ разваленна часть, щомъ ся то расклати отъ нѣщо, лошявината ся обявѣе въ това развалено мѣсто, тѣй и въ обществото щомъ нѣкой обяви себе си тиранинъ, всичката развалена часть на това общество тѣча да ся прилѣпи до него. Думата ми не е за оныя прости разбойници и злодѣйци които не сж вредни да направатъ нито голѣмо зло нито голѣмо добро; нъ за оныя на които пламенната амбиція и значительното срѣбролюбіе ги кара да ся сѣбиратъ околѣ владѣтеля и да го поддѣржатъ за да иматъ и тый часть отъ плячкѣтъ и да сж и тый подъ тиранна по малкы ти-

рани на народа. Така праватъ голѣмытъ крадци и морскыя разбойници: едни открыватъ мѣстата, други събличатъ пѣтницитъ; едни сѣ скрыты въ трапѣтъ, други наблюдаватъ отъ връха на нѣкоѣ высочинѣ; едни колать, други събличать; и, ако и да има между тѣхъ иерархія, едни да сѣ служатъ, други начальницѣ на дружеството, нѣма обаче ни единъ който да си не намаже прѣситѣ отъ главѣтъ плячкѣ. Казуватъ че сицилійскытъ тираны не само сѣ събирахъ на толкова голѣмо число щото станѣ нужно да отиде противъ тѣхъ великый Помпей; нѣ че привлѣкохъ въ сѣмъзначество си нѣколко знамени и хубавы градове въ пристанищата на които сѣ намирахъ въ голѣмѣ безопасность на завръщаніе отъ пляканіето си; и за възнагражденіе хвърляхъ и тѣмъ по единъ кокалъ отъ своитѣ обирѣ и грабительства.

Този е начинѣтъ по който тирининѣтъ подчинява подданицитѣ си едни посредствѣмъ други и е пазимъ отъ оныя отъ които, ако да струвахъ нѣщо, трѣбаше да стѣгази. Нѣ, както казва послѣницата, за да разцѣпи дървата той си прави кѣнове отъ сжытъ дърва: тыя сѣ истинскытъ стражари, истинскытъ зашѣга, истинскытъ пазители на тиранина. Не че и тѣй не страдаятъ по нѣкога отъ него, нѣ тыя ничтожни твари, тыя изоставени отъ Бога и отъ чловѣцитѣ, сѣ благодарны да търпѣтъ злото отъ него за да тиранизуватъ и господаруватъ отъ своѣ странѣ оныя които имъ не правятъ никакво зло. Когато глѣдашъ такива низки орѣдія да ласкаятъ тиранина и да коленичатъ прѣдъ него за да сѣ припитаваѣтъ отъ неговото тиранство и отъ порабощеніето на народа, азъ оставамъ смаянъ отъ тѣхнѣтъ злобѣ души и ты съжялѣвамъ за голѣмѣтъ имъ глупость. Защото, искрено да говоримъ, какво друго нѣщо е да сѣ приближи чловѣкъ до тиранина ако не да побѣгне подалѣ отъ свободѣтъ си и да прегърне, тай да кажѣ, съ двѣ рѣцѣ тиранството? Нека оставятъ малко на странѣ амбиціѣтъ си, нека сѣ освободѣтъ отъ корисоголѣбіето си, и послѣ, нека сѣ поглѣднѣтъ добрѣ и нека видѣтъ що сѣ; тѣй щѣтъ видѣтъ ясно че еснафитѣ хорица и селачанѣтъ които тѣпчатъ подъ краката си колкото могатъ, като тѣхны робы; тѣй щѣтъ видѣтъ каввамъ, че тыя хорица, при всичко че сѣ толкова

огнетени, съ пакъ въ сравненіе съ тѣхъ по-счастливи и по-свободни. Земледѣлецътъ и художникътъ, колкото и да сѫ подчинени, издѣлжватъ ся като извършятъ онова което имъ ся каже: нѣ оныя които сѫ около тиранина сѫ принудени да му ся умилжуватъ и да просятъ благоволеніето му; не стига само да правятъ онова което казва, нѣ и да мислятъ той иска, и много пжти за да му угождѣтъ, да прѣдвиздатъ желаніята му. Не е доста само да му ся повинуватъ, трѣба още и да умѣятъ да му ся докарватъ пріятни; трѣба да ся прививатъ, да ся измѣчватъ и да ся убиватъ отъ работаніе за него, и послѣ, да ся приструватъ че сподѣлятъ на пълно удоволствіята му, да оставятъ своя вкусъ за неговии и да иматъ гибкостъж до самото прѣобрѣщаніе на естеството си; трѣба да внимаватъ въ думитъ му, въ гласа му, въ очитъ му; да нѣматъ ни крака, ни ржцѣ, ни очи които да не бѣжтъ за да проникнѣтъ во-лѣжтъ му, прищевкитъ му и мислитъ му. Това ли е счастливый имъ животъ? Има ли на свѣта нѣщо по-несносно отъ това не казувамъ за единъ челоуѣкъ съ въспытаніе, нѣ само за единъ който има здравъ разумъ или челоуѣчески образъ? Кое условіе е по-злосластно отъ таквъ животъ, да нѣма челоуѣкъ нищо което да му принадлежи, държащъ отъ другыго и счастіето си и свободатъ си и тѣлото си и живота си?

Нѣ тый искатъ да слугуватъ за придобиваніе богатства; като че ли е възможно да иматъ нѣщо което сигурно да е тѣхно, понеже и за тѣхъ иститъ не може ся каза че принадлежатъ на себе си; нито че бы могълъ нѣкой да бѣде подъ тиранина съвършенно господаръ на имота си. Въ жаждажтъ си да си трупатъ богатства, они ся не смышляватъ че тѣхното рабленіе е което му дава силѣж да отнема всичко на всичкитъ и да не остава нищо за което да може ся каза че сигурно принадлежи нѣкому. Тый виждатъ че нищо му не подчинява повече лицата отколкото богатствата имъ; че той нищо нѣма повече на око отколкото богатитъ и имота имъ и че ги съблича всякой нѣтъ когато дѣйджтъ близо до него да му ся прѣдставитъ охраненж и угоени като на касаницѣж и възбуджтъ охотажтъ му. Тый любимици на господаря ся не трѣба-ше да иматъ толкова на ума си оныя които сѫ спечел-

твості и ще виде да ли и тый траяхъ по-дълго врѣмя. Кой е чюлъ да са говори за любовь по-сила, за прилепеніе по-твърдо, и за челоуѣкъ по-упорно влюбенъ въ женѣ, отколкото Неронъ въ Понейъ? Обаче тя изгуби живота си отъ него истия. Агрипина майка му бѣше убила мѣжъ си Клавдія само за да възвиси него на прѣстола; за да достигне тѣзи си цѣль тя ся не бѣше отказала отъ никакъвъ трудъ и отъ какво сръдство; обаче този неинъ сынъ неинъ въспитаникъ, когото тя бѣ не направила императоръ, слѣдъ като ѿ направи голѣмы безчестія, ѿ отне и самый животъ. Никой не отказа тогава че тя не заслужаване напълно наказаніето, само ако бѣше отъ рѣкнѣтъ на други нѣкого нежели на оногова който ѿ длъженіе всичко. Имало ли е челоуѣкъ по-лесенъ да ся води за носа, по-простодушенъ, по-истенски глупецъ отъ Императора Клавдія и по-залюбенъ въ женѣ отколкото той за Месалинѣ? Нѣ той ѿ най-послѣ прѣдаде въ рѣкнѣтъ на джмлатѣ. На простодушнытъ тирани умѣтъ не стига за доброто, нѣ кога ся касе за жестокость даже и къмъ най-близнытъ имъ, колкото малкъ и да е, умѣтъ имъ ся пробужда. Доста е позната думата на Калигула който, като глѣдалъ гърлото на женѣ си койѣто обичаніе много и безъ койѣто ся виждаше да не може да живѣе, ѿ помилвалъ съ тѣзи сладкъ думъ: «Това хубаво гърло могъ да отсѣкнѣ на часа, ако поискамъ.» Ето защо повечето отъ древнытъ тирани бѣхъ отровени отъ любимцытъ си, които като познавахъ жестокытъ имъ природѣ, нѣмахъ толкова упованіе въ волѣтъ имъ отколкото страхъ отъ силѣтъ имъ. Така Домиціанъ ся уби отъ Етіена, Комодъ отъ единъ отъ пріятелкытъ си, Антоменъ отъ Макрена и т. п. т.

Неуспорима истина е прочее че тирантъ нито обича нито ся обича. Пріятелството е дума свита, е нѣщо свято; то не съществува и не хваща корень освѣнъ между честны хора които ся почитатъ взаимно, и ся поддържа не толкова отъ благодареніето отколкото отъ добрый животъ. Довѣріето на единъ пріятель къмъ другый ся ражда отъ познаваніето на неговѣтъ честность: порячителытъ които има въ това сѣ добрата му природа, вѣрностьта му и постоянството му. Не може да има пріятелство тамъ гдѣто е жестокостьта, тамъ гдѣто е непочтенность-

та, тамъ гдѣто е неправдата. Съѣзничеството между лонни хора не е дружество нѣ съзаклятіе; тѣй ся не подкрѣпять взаимно, нѣ ся боѣжтъ взаимно; тѣй не ся наричатъ пріятели нѣ съучастници.

Друга причина за нѣманіето сигурнѣхъ любовъ въ тиранина е тая, че като е по-горенъ отъ всякытъ и безъ, равенъ на себе си, той е вънъ отъ границы на пріятелството което лежи връху строгото пазяніе на справедливостытъ и на равенството. Между крадцытъ има нѣкакъва искренность въ тѣлобѣжы на плячкытъ защото сѣ другары и равны и защото ако сѣ не обычатъ взаимно по не ся боѣжтъ взаимно, и не щѣтъ съ несъгласіето си да раздвоѣтъ силытъ си; нѣ любимцытъ на тиранина не могатъ да имѣтъ никакво довѣріе въ оногова когото ся научили че може всичко и че за него нѣма ни право ни длѣжность, занаятътъ му като е да счита волюжытъ си за раджонъ, да нѣма никого равенъ на себе си и да господствува на всякытъ. Не е ли прочее жалостно нѣщо да глѣдвать толкова примѣры и зѣото толкова явно безъ да искать да ся ползувать отъ урока на другытъ? и отъ толкова хора които своевольно приближывать тиранытъ да нѣма ни единъ достп уменъ и доста смѣлъ да имъ каже онова което рѣкла лесницата на лѣва който ся приструвалъ на болень: «Азъ быхъ дошла на драго сърдце да тя видѣ въ жилището ти; нѣ виждамъ доста стѣпки които сѣ дошли къмъ тебе, пакъ не виждамъ никаквы стѣпки на животны които да сѣ ся вържили назадъ отъ тебе.»

Заслѣвени отъ блясъка на сѣкровищата на тиранина, привлѣчени отъ тѣзи неговѣхъ сіѣйность, тѣзи окаянии ся впускатъ съ жаждѣ къмъ нейъ безъ да помыслѣтъ че тичать въ пламика който ще ги изгори: така сѣтирътъ глѣдающъ (както казвать баснытъ) блѣстящій огнь на Прометей, го намѣрилъ толкова хубавъ што отинелъ да го цѣлуна и ся изгорилъ; така пиширудата надѣюща ся да намѣри нѣкакво удоволствіе, ся въвѣра въ пламика на свѣщытъ и намира другѣтъ му добринѣхъ, онѣзи що изгарва. Нѣ най-послѣ, да прѣдположимъ че тыя хора бы избѣгнѣли немилосѣжы на тогова комуто глугувать, щѣтъ избѣгнѣтъ ли изъ рѣцѣтъ на царьтъ който дойде отъ послѣ? Ако е добъръ трѣба да му ся даде счетъ и да ся я-

вѣтъ злоупотрѣбленіята имъ, ако е лошъ. както тѣхный господарь, той ще има своитѣ любимци които въобще не ся задоволявать само да взѣмжтъ мѣстата на другитѣ ако нѣмжтъ още и богатствата и живота имъ. Възможно ли е прочее да ся намѣри нѣкой койте, въ толкова голѣмъ опасность, съ толкова малкъ сигурность, да иска толкова трудно положеніе за да си дава толкова трудъ да слуша на единъ толкова опасенъ господарь? Каква мъка, какво мъченичество, Боже мой! да мыслишь и деня и ноща какъ да угаждашь на одного неловѣка отъ когото ся боишь повече отъ всѣхъ другыго на свѣта; окоото ти всякога да дебни, ухото ти да слухти, да внимавашь отъ гдѣ ще дойде ударѣтъ, да откривашь примкытъ, да подушвашь расположеніето на другарытъ си, да прониквашь кой та прѣдава, да ся усмихвашь всѣхъ му, да ся пазишь отъ всичкытъ, да нѣмашъ никого нито откровенъ непріятель нито искрененъ пріятель, да ти е лицето всякога засмѣно и сърдцето стиснато, нито да ти е дозволено да си весель нито да смѣишь да си скърбенъ!

Иъ и смѣшното да глѣдашь какво придобивать отъ това голѣмо измѣчваніе и какво благо ги очаква отъ толкова трудъ и отъ такъвъ злосчастенъ животъ. За злоото което тегли народътъ доброволно укорява не тиранина нъ оныя които го управлявать. На тыя хора, народитѣ, народноститѣ, цѣлый свѣтъ, даже и селачынитѣ и земледѣлцитѣ познавать имената, исчислявать пороцытъ имъ, струпвать на грѣба имъ хылиды укори, хыляды псувны и проклинанія; всичкытъ имъ злословія и всичкытъ имъ гнѣвовѣ, ся изливать врѣхъ тѣхъ; чюмы, гладове, проклетіи и несчастія, народътъ ги прѣдписва се на злижтъ на тыя хора, и ако по нѣкога е принуденъ да имъ отдава нѣкаквъ почестъ, той ги проклиня въ сърдцето си и ги има на ужасъ като диви звѣровѣ.

Ето славата, ето честиѣта които получавать отъ народа който и кога даже ги бы разкъсалъ на парчета, пакъ не бы оставялъ на пълно отмъстенъ: поколеніето което дойде отъ послѣ ся хваща за имѣто на тыя пародоядцы, го нацапва и зачернюва съ мастилото на хылядо пера, раскъсва честиѣта имъ въ хылядо книги и не оставя слѣдъ.

смъртъвъ имъ ꙗ самытъ имъ кости въ спокойствіе като ся отмъщава и връху тѣхъ за лоній имъ животъ.

Нека прочее ся научимъ, да правимъ доброто: нека вдигнемъ ръцѣ къмъ небото и помолимъ Всемогущаго Бога, и справедливъ сѣдѣя на погрѣшкытъ ни, за нашѣтъ честъ и за славѣ на добродѣтелиѣ. Колкото за мене, понеже нищо не е по-противно на свободолюбиваго и добраго Бога отъ колкото тиранството, азъ съмъ увѣренъ че той задържа на онзи свѣтъ за тиранытъ, за огнетителиѣ и за тѣхнытъ съучастници нѣкакво особенно наказаніе.

ОТКРЫТЕЛЬ-ТЪ НА НОВЫЙ СВѢТЪ: КОЛУМБЪ.

— 0 —

Христофоръ Колумбъ ся родилъ на 1442 година въ Генуа. Отъ ранна възраст обикналъ той науката; на четирнайсета година отъ рожденіето си последвалъ вътрѣшный си гласъ и станѣлъ морякъ. Много пѣтувалъ Колумбъ по Средиземно море и Атлантически океанъ; ходилъ въ Гвинея, Испанія, Англія, по разны островы и много по-горѣ отъ Исландія. Но тѣзи пѣтуванія не удовлетворили неговата любознѣтность. Правытъ разсѣженія че земята е шарообразна го довели да мысли че непременно ако трѣгне на западъ прѣзъ Атлантически океанъ ще може или да познамѣри новы земи или да стигне въ вѣсточнытъ, богаты съ злато, драгоцѣнны камъне, коприна и пр. При туй неизвѣстнытъ ристенія и предмети донасены отъ морето къмъ брѣговетъ на островы Мадера, Порто-Санто и Азорскытъ, убѣждавали Колумба че далечъ тамо на западъ все ще да има новы земи. Горѣщо желеніе да ги посѣти растяло въ него съ всѣка година.

Тѣкмо осмнайсеть години ся стрѣмилъ той къмъ изпълненіето на туй свое планешно желаніе; колко пати той ся обръщаль къмъ царѣ, къмъ князѣ, къмъ богаты и силны хора съ просба за средства чрезъ които да може да изпълне многожеланното си пѣтуваніе! — ввредъ.

пу отказвали. Подсмивали му ся и го подгавряли като вътръпчѣвъ мечтатель; намразили го, като чловѣкъ който жее да ся отличи и да добие почести. Но Колумбъ съ мъжество претърпявалъ пресмиваніята, гоненіята и бѣдността; той былъ твърдо увѣренъ въ точността на своето предположеніе; а като былъ истенепъ хростіанинъ той ся безъ друго надѣвалъ на Бога и не губялъ надежда.

Най-послѣ кралътъ и кралицата на Испанія, Фердинандъ и Изабелла, дали му три обржжени корабы; и на педесета година отъ рожденіето си, на възраст, въ която много хора отъ какъ прекарать живота си въ бездѣйствіе и праздность, умирать или стѣвать неспособны за нищо полезно, Колумбъ за първый пѣтъ заминялъ изъ палоското пристанище въ неизгледваныгъ далчности на океана за открыванье новъ пѣтъ въ Азія. Туй было на 3-ый Августъ, 1492 година.

Много врѣме плувалъ Колумбъ на западъ, и можемъ си представи колко мъчно е преминавало врѣмето за него. Преминяло вече цѣлъ мѣсець отъ какъ ся бѣше плавало; прекараны были вече двѣстѣ мили, като броемъ отъ островъ Ферро; но земя ся не виждало. Всичкы що были въ кораба ся отчаяли; съмнѣніето почело да ся вмѣква дору въ Колумбовото сѣрдце. Мълвытъ, роптанія даже и заканваніята отъ страна на съжтницигъ му причинихъ не мзко беспокойствіе въ душата на този великъ мъжъ. Искусно и въщинскы зная обаче да ты утѣшава. Наскърбенъ стоялъ той веднѣжъ на кувертата и безспокойно гледалъ въ тъмната далечность. . . . Като отведнѣжъ изъ-далечъ му ся блѣшукнялъ огнь. Надѣждата въскрьснѣла въ сѣрдцето му, и наистина на два часа слѣдъ полунощъ грѣмнѣла извѣстительна пушка, и по водитѣ на океана ся раздавъ радостный выкъ: земя, земя! — Но то не было Азія. Първото мѣсто, дѣто отплавалъ Колумбъ съ своигъ съжтници было островъ Санъ-Салвадоръ. (св. Спасъ). Земята, богата съ роскошна растителность: съ ананаси, тютюнь, памукъ, папагалы, птицы съ блѣскавы разноцвѣтны перья; земята, пълна съ злато и драгоцѣнны камъне, съ една рѣчь, Америка была открита отъ Колумба на 12 Окт. 1492 год.

По Априлія 1493 год. Колумбъ ся завернялъ въ

Барселона отъ пъртото си пътуванье въ Америка; туй было най-прекрасно и радостно за него време въ всичкии му животъ. Възвзанъето му въ града было чудно тържественно. Напрѣдъ вървѣли Индіанцы, които възбуждали всеобщото любовитство поради особенността на тѣло-служеніето, облѣклото, и чудноватыѣ си златны украшенія; подиръ тѣхъ посяли разны естествены и искусственыя произведенія отъ тѣзи страна; послѣ възсѣднѣлъ на былъ конь, отивалъ Колумбъ обыколенъ съ блѣскава рицарска свита. Велможитъ и придворныѣ излѣзли да го посрѣщиятъ; улицыѣ прозорцыѣ, балконыѣ и растрозыѣ по къщата были натрунаны съ народъ. Ясенъ пролѣтепъ день уголъмывалъ туй всеобщо удоволствие, и придавалъ на тържеството весель и блѣсковъ изгледъ.

Най-послѣ Колумбъ възлѣлъ въ двореца, гдѣто го чалали Кралъ и Кралица. Паднѣлъ той на колѣны предъ своитѣ Господари, които го милостиво подигнахли, помолили го да съдне и да имъ раскаже за пътуваніето си. Въ залата настанѣла тишина. Съ скромна усмивка, съ негорделиво и просто краснорѣчіе разказувалъ Колумбъ за своитѣ приключенія, открытія, богатства на Америка и за надѣждыѣ на еще много открытія. Когато свършилъ той, монархыѣ, съ благодарственнo молебствие преклонили колѣны, и хорѣтъ на кралевската чъркица съ тържественното «Тебѣ Бога хвалимъ», заключилъ този великъ часъ въ живота на Колумба, въ който той былъ покаченъ на стѣпень адмиралъ и вице-кралъ на всички новооткрыты земя въ Вестъ-Индія. (Тѣй ся нарѣкли открытитѣ отъ него островы).

Като види какво да было ново открытіе, зввистливыйтъ и самонадѣяющъ чловѣкъ често го отдава на слѣпый случай. Въ подобны обстоятелства ныи слушамы израженіята: азъ быхъ можилъ самъ да извършя това! или пакъ: азъ отколѣ съмъ мыслилъ това.

Тѣй сѣщо станѣло и съ Колумба. Знаментый Гагартъ, начѣрталъ една картина на която ся прѣдстави слѣдующето: при една покрыта масса стоить нѣколко мѣжъе и при тѣхъ Колумбъ; на предъ имъ разбито яйце: Физіономіитъ на Колумбовыѣ събесѣдницы сѣ различни: единъ безумно ся смѣе; други, старецъ съ цѣкла (очи-

ла), възразява нѣщо безсрамливо; третій, стисналъ глава си съ рѣцѣ, като че говори: какъ азъ ся недоговѣдихъ за туй! — Тѣзи картина е написана въ слѣдующий-тъ случай.

На обѣда при великыя канцлеръ Испанскы Гонзалеса, нѣкой си като искалъ да докачи и подиграе открывателя на Новый-Свѣтъ, попыталъ го: да ли мысли той, че освѣтъ него други никой не бы могълъ да направи такъ вози открытіе. Въ отговоръ на туй Колумбъ предложилъ на събранныѣ да ся опитатъ да закрѣпѣтъ върху массата на тѣжны или на острия му върхъ едно яйце, което той взелъ на сжщый мигъ отъ блюдото. Всичкы ся опитвали, нѣ напраздно. Тогазъ Колумбъ, като ударилъ съ върхе на яйцето връхъ массата закрѣпилъ го тъй на разбитата му чорупка. — Най добъръ отговоръ на дързкый въпросъ: той говори иносказателно че е лесно да отидемъ по пѣтя предложенъ отъ догаждане или отъ мѣжеството и таланта на генія. —

Да си припомнимъ при туй че генійтъ и отличіето на генійтъ отъ другыѣ хора сж Божіи дарбы.

Колумбъ былъ благородно честолубивъ, дѣтеленъ, скромень, въздержень и ревностень христіанинъ. Простотата на рѣчиѣ му и привѣтливостята му привличали къмъ него всичко. Высокъ на ръсть, силенъ и съразмѣрно сложенъ, съ продълговато и вышгы весело лице—той былъ прекрасень мжжъ. Повелителната и мжжественна негова красота, бѣлыѣ му косы, побѣлыы отъ трійсеть годишны грижи и горчивины, възбуждали къмъ него всеобщо уваженіе. Той умрѣлъ на 20 Мая 1506 въ Вальдолидъ; както на всички великы мжжѣе и неговыйтъ край а трагически — изоставень и отритиѣтъ отъ всички той нѣмаше на послѣдній си часъ никаква подпорка, никаква поддржка; гробницата му е въ Севилскыя съборъ. Надъ мраморныя паметникъ ся чете този простъ надписъ:

«Колумбъ дава на Кастилія и Арагонъ НОВЫЙ-СВѢТЪ.»

(Преводъ)

Б-въ.

ВЪЗДУШНИ ОЧАРОВЛЕНІЯ

(Fata morgana)

—o—

Мѣжду разнитѣ физическы явленія които ставатъ въ пространіѣ надъ насъ хоризонтъ, най занимателното е: «Fata morgana».

На пространнитѣ африканскы равнини, въ горѣщо врѣме виждатъ се по нѣкогашъ различни очарователны образи, на нѣкои съвсѣмъ далечны предмѣты: гори и полета, езера и рѣкы, хора и градове, на които самыѣ образи и бои показватъ лъжовното тѣхно отраженіе. Но тѣзи очарователны въздушны явленія въ топлинѣ африканскы предели, тѣй ясно и живостно се представятъ, чото можемъ съкой за себе предмѣтъ ясно да видимъ и не можемъ позна да ли е туй дѣто виждаме истинното нѣщо, или е то само една играчка на слънчовыѣ зраци; даже и онзи, който е може бы хылядо пѣти виждаѣ таквозъ нѣщо, неможе каза че туй не е истинното, освѣнъ ако познава добръ предѣлѣтъ.

Читателѣтъ, мыслѣкъ, ще може лесно да си въобрази едно пусто Африканско — нѣ пространно поле, а верѣлѣ него пѣтникъ който, уморенъ отъ пѣтъ, обръща се и гледа да ли неще видѣ нѣкой кладенеръ за да угаси жаждата си; се за туй мысли и за туй ся гриже: водица! — веднага вижда предъ себе си голѣмо езеро, което е унаоколо съ высокы дръвета, буйна трѣвица и зеленъ напуръ заградено. Той ся зараѣва, и побързва съ сичката си сила, за да пристигне при пѣй драгыйтъ въ туй врѣме за него предмѣтъ — Езерото; а гаго ся заурѣ малко да си отпочине, падне въ съмнѣніе и мысли: да ли е туй нѣкое предвиждане? Защото, той никогашъ не е слушалъ да е было тамъ нѣкое езеро. Той вижда какъ тихийтъ втрѣцъ своеволно ся подиграва съ тихѣтъ водѣ, какъ ясната свѣтлостъ по малкыѣ вълны ся мѣщѣе, какъ высокыѣ дръвета и покритый съ трѣва брѣгъ ся отъ голѣмото водно оглѣдало отражаватъ. Въодушевленъ съ туй,

трѣгва пакъ, за да пристигне тамъ — нѣ напраздно; нощѣта го покрива и той самичакъ, гладенъ и жеденъ преспи, подъ высокійтъ небосклонъ на зелената трѣвица. Заранѣта ся рано пробуди, нѣ що вижда? пространна и пуста равнина предъ него ся простира.

Тѣзи въздушни очарователни явленія, колкото повече сж ниско прѣдъ челоувѣческійтъ погледъ, толкова повече му очаровавать погледътъ. Показватъ ся тѣй на пѣтникътъ, като да искать да го сърдять, а именно съ туй за което той чезиѣ. Освѣтъ тѣзи, има и други които на пѣтникътъ представятъ нѣкоя водна повърхность, като на прим. езеро или рѣка; причинытъ на таквизъ явленія, сж лѣскавытъ кремаци които гжесто отъ себе слънчовы-тъ зари отражавайтъ т. е. като да ся отражавать отъ по върхътъ на нѣкоя вода. До толкова сж очарователни чото само они неще да имъ върва, койго добръ познава предметътъ.

Нѣкой пѣтъ представяватъ езеро, което лежи мѣжду двѣ скали и ся люлѣе, а изъ него като да течытъ лѣскави поиси. Съкой може си помисли че то трѣба чрѣзъ нѣкой водопадъ да истича; а туй сж гладкытъ камъны на които ся намѣрватъ тъмни кременови чърти. На мѣста земята бива покрита съ твърда блистателна глина, а тѣзи, съ корава мазга; пѣтникътъ си мысли че вижда вода. Освѣтъ тѣзи до тукъ изброени причини на тѣзи въздушни явленія, бивать още и мѣстата въ които ся намѣрва соль, т. е. *легалитето на солта*; и като минува водата прѣзъ таквизъ мѣста, солта ся растопява. Слънцето ако грѣе силно, водата въ която ся намира соль растопена ся испарява, и селитѣ частици оставатъ на земята като нѣкой тънка ципица, туй е причината дѣто бѣднийтъ пѣтникъ вижда нѣкакво езеро.

Таквотъ подобно въздушно очарователно явленіе ся е случило и въ Чехія близо при едно селце. То немалко уплашило селянитѣ като имъ ся явило въ видѣ на войска у фронтъ парѣдена, като гачи ли е на бойното поле. Причината на туй явленіе е отраженіето за което разказва оптиката. А че е навѣрно тѣй, то ни увѣрява и туй, че слѣдъ нѣколко дни отъ като ся случило туй въ Чехско, было въ вѣстницѣтъ че: « сжщій-тъ день когато ся виждало туй явленіе въ Чехско, въ Ба-

варіиъ преглѣдали войската, да ли е въ порядокъ или не.

Освѣтъ туй, не далеко отъ насъ вѣнъ отъ граница-та на отечеството ни, случватъ ся такъвизъ същи явления, които ся обожаватъ отъ тамошнитѣ околня жители, туй ся случва въ Екаджрското езеро, за което прости-тъ хора мыслятъ и вѣрватъ че е отъ Бога знакъ на вой-ца, а съ кого? съ храбритѣ наши събратія, Черногорци.

П. И. Берковский,

Прага, Ноемвр. 1871

ПОСПОКОЙНЫЙ ЖИВОТЪ.

I

Художество наука
Чрѣзь тебе человекъ
Добива си сполукъ
У златенъ за насъ вѣкъ;
Небесна дивна сила
Съсъ тебъ ни е снабдила;
Болѣзненъ страждущъ братъ
Угълъ въ тебъ намира,
Зове тя и умира
О славный Ипократъ!

* * *

Ученье драгоцѣнно
За тебе нашъ имотъ,
Искусство най блаженно
За тебе нашъ животъ;
Тукъ естество прѣмъдро
Показва ся най щедро,
И най ничтожный прахъ
Полезно ми говори:
Наука ще събори
Злихъ, нѣмай страхъ.

* * *

Прѣсвѣтла заря злата,
Огря въ мое сѣрце;
Съзрѣхъ и дѣлата
По драго имъ лице;
Тѣ дързость си пораждатъ
И никакъ не досаждаютъ.
По тукъ человекъ,
Незнамъ да ли ще може
Да важе: О, мой Боже.
За всичко имамъ лѣкъ!...

* * *

Отъ всичкото ученье
Полезно на цѣль свѣтъ
Ты си по отличенье
На всичко крайный цвѣтъ;
И нашъ искупитель
На бѣдныхъ любитель
Чрѣзь него си яви
Свой дѣла чудесны;
Той по слова небесны;
Асклепій съсъ трѣвы.

* * *

Уны! всегда ся лѣжимъ,
Ученье нѣма край.
Ный смѣртыиѣ що можимъ?
Човѣкъ нек' ся старай;
Злината все надѣива,
Жестоко ны отбива
И въ най шастливы дни
Тя богата надѣжда,
Надѣжда що отвѣжда
Кѣмъ гроба всички ны.

* * *

Въ училищныѣ банкы
Далек' отъ мирскый шумъ.
Бѣ тез' злины и спѣлки
Не м' ницхъ прѣзъ умъ.
Изгубамъ, ахъ! за жалость
Спокойствіе и драгость;
Свѣтловый бусиѣ прой
Неволно мя отвлича
Наука ми отрича
И выка ми: Чистой.

* * *

Кѣмъ омытъ, школа друга,
Посочва пѣтъ широкъ;
Най дѣлнѣята услуга
Тукъ чини скажъ урокъ;
О, пропасти горчинны,
Противности най дивны,
Пріятель даже братъ

Оставатъ голо имя;
О, горко що тѣрпиме
Такѣвъ единъ развратъ.

* * *

Не стигать ли човѣче,
Безбройныѣ злины,
Кѣмъ-то копто вече
Живота тѣ клопи;
Че и ты самъ прилагашъ
На злото си помагашъ.
За сребро или чинъ,
Клеветишь ял' предавашъ,
Убивашъ ил' продавашъ
И твоя бащинъ сынъ!

II

Човѣкъ за мѣкы отреденъ
На чернѣ сѣдѣжъ е играчкѣ;
За него нѣма веселье день
Посрѣща скърбъ на сѣкѣ крачкѣ.

* * *

Коя ли радость у свѣта
Горчинны сѣзы не сдружаватъ?
Каквы надѣжды въ суета,
Живота ни не угорчаватъ!

.

Дрѣ А. Д. Пюскиеліевъ.

НА ЕДИНЪ ОТГОВОРЪ.

—О—

Тѣй е брате; всичко днеска въ насъ съзира ся че гасне,
Равнодушье на всѣхъ е; гласъ и звуци грѣмогласни
Не го стряскатъ отъ стнѣтъ.
Всеуе толкова надѣжди що изпълнихъ сърцата
Че животъ свѣтливъ щемъ виднѣтъ да огрѣи земата
Що е дало намъ денѣтъ!

На всѣмъ е студъ и дръмка, дръмка жалостна злокобна,
 Тишина дълбока влада, що прилича да е гробна,
 Тѣй дълбока е она!

Верѣдъ всеобщето вълнене, вѣкътъ ни що причинява,
 Верѣдъ промѣнитъ чудесни, нишо въ насъ ся не мѣнява;
 Верѣдъ свѣтликъ. . . . е тъмнина!

Глухо! Гласъ на естество, всемогъщій гласъ на вѣки,
 Гласъ на прѣмена минѣли, и на бѣдащностъ далека,
 Тоя сбраный, силенъ гласъ,
 Шо на толкостъ, мрътви націй, въвъ сѣрца огънь въспали,
 Кой бы могъдъ да възбуди и дѣбравитъ заспали,
 Е бездушень. . . нѣмъ за насъ!

Шо е тоя мракъ тѣжовень, небосклонъ ни що стѣнява?
 Ил е вѣтръ мразовити, що въ души ни вледенява
 Чувства висши, тѣхний жаръ?
 Благороднитъ стрѣмленья, отзивъ нѣдъ не намиратъ;
 Тѣй отъ свѣтъ изворъ биватъ, нѣ загасватъ, нѣ умиратъ,
 Безъ да сторѣтъ шумъ. . . разгаръ.

Да! Че искрата гасѣта, връхъ поледица корава,
 Че зѣра сама не може мрачный зимень день да згрява
 Безъ съчувствующъ огънь.
 Думи сплнн, вѣдхновени, отъ скала ся глухо врьшатъ,
 Та и струни сладкозвучни, кой ли духъ, уви, бутѣтъ-щѣтъ?
 Кой разбралъ бы лиришь звѣтъ?

О, ти харю си го рѣкъдъ, че девѣтъ не е за пѣсни,
 Шо величѣ въспѣвать, дарби и дѣла чудесни,
 О! за плачь, за плачь сме днесъ!
 Зарадъ съззи сме достойни, че въ страдѣнѣта тѣлемъ,
 Че доволии сме отъ насъ си, и не мислимъ, не жалѣмъ
 Нани и родень интересъ!

ГАЛАЦЪ
 1871 Декемвр. 6:

И. Вазовъ.

ТЪРНОВО.

—о—

О! ты велико градище!

Ако и не си въ равнище,

Името ти е на-равно

Съ хубоститъ прѣславно.

Имашъ мѣстоположенье,

Също амфитеатрално,

Кат' че нарочно строено,

И отъ Твореца дарено.

Около ти рѣка Янтра,

Срѣща ти една джбрава;

Янтра та теб' расхладява,

Лѣсътъ та развеселява.

Подъ полы горскы высокы,

Покрай долины дълбокы,

Буйна са Янтра извива

И брѣговетъ облива.

Въ Сѣверо—Истокъ полѣпа

Кругомъ висока, голѣма —

Туй тя онѣз' *трапезица*,

Въ мѣстото стара столица.

На Юго-Западъ отъ неге —

Бесело поле широко,

Свѣга покрыто съ морава,

Сичко що го украсява:

Маричо—поле са казва,

Сѣкий за него приказва

Търново който е видѣлъ,

Околността му обидѣлъ.

Въ сѣверо—западъ отъ него

Между двѣ скалы высокы,

Янтра си пѣтъ тамъ пробила

И тече не са зашпа.

Край двата брѣга на Янтра,

Съ свонѣ стада на пажа

Пастыри свѣрѣхтъ съ кавалы,

И каквы пѣсни, бревари!

Жалны са пѣсни тамъ пѣѣтъ,
 Агънца около блѣѣтъ —
 Пѣтници тамъ са заѣирать,
 Радость въ поѣвка наѣврать.
 По-далечъ вѣтрѣ въ гората,
 Огътъ лѣвый брѣтъ на Янтра
 Дига са една обитель
 Прѣображенскый Сѣтителъ.
 Срѣщу пакъ на брѣга дѣснѣй
 Другѣй мѣнастеръ чудеснѣй,
 Храмытъ му — Сѣята Троица
 Ощ' отъ бѣлгарска столица. . . .
 О! ты нашъ граде великѣй!
 Именемъ ты си пакъ великѣ,
 Дѣломъ же станалъ си най малъ —
 Търново, който си намъ далъ:
 Толкова чада учены,
 Хора способны дарены,
 Мѣжи и жены достойны,
 Ты же межд' други — послѣднѣй!

П. Станковъ.

Царь-градъ на богоявленіе 1872
